

Rapport 2008:39 R

Uppföljning av Högskoleverkets
ämnes- och programutvärderingar
år 2003

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Uppföljning av Högskoleverkets ämnes- och programutvärderingar år 2003

Utgiven av Högskoleverket 2008

Högskoleverkets rapportserie 2008:39 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, Utvärderingsavdelningen, **Britta Seeger, Lisa Jämtsved**

Lundmark

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets kontorservice, Stockholm, november 2008

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Inledning	5
Uppföljning av de nationella ämnes- och programutvärderingarna	5
Uppföljningsfrågorna	5
Frågorna i digital form	6
Rapportens innehåll	6
Sammanfattning	7
Treårsuppföljningen	7
Ifrågasatta examensrätter	7
Synpunkter på utvärderingen	7
Rekommendationer	8
Lärarkapacitet och lärarkompetens	8
Nivå, progression och metod	9
Nationell samverkan	9
Yrkesanknytning	10
Särskilda perspektiv	10
Agrara utbildningar vid Sveriges lantbruksuniversitet	13
Intryck av utvärderingen och processen	13
Generella rekommendationer och lärosätets reaktioner	14
Specifika rekommendationer och lärosätets reaktioner	16
Arbetsvetenskap	21
Generella intryck av utvärderingen och processen	21
Rekommendationer och reaktioner	21
Data- och systemvetenskap samt informatik	23
Generella intryck av utvärderingen och processen	23
Rekommendationer och reaktioner	24
Etnologi	29
Generella intryck av utvärderingen och processen	29
Rekommendationer och reaktioner	29
Facköversättning	33
Generella intryck av utvärderingen och processen	33
Rekommendationer och reaktioner	33
Geovetenskap	37
Generella intryck av utvärderingen och processen	37
Rekommendationer och reaktioner	38
Kulturvetenskap	43
Generella intryck av utvärderingen och processen	43
Rekommendationer och reaktioner	43
Orientaliska och afrikanska språk samt Mellanösternkunskap	45
Generella intryck av utvärderingen och processen	45
Rekommendationer och reaktioner	46

Psykologi	53
Generella intryck av utvärderingen och processen	53
Rekommendationer och reaktioner	53
Social- och kulturanthropologi	57
Generella intryck av utvärderingen och processen	57
Rekommendationer och reaktioner	57
Sociologi, kriminologi, rättssociologi och socialpsykologi	61
Generella intryck av utvärderingen och processen	61
Rekommendationer och reaktioner	62

Inledning

Uppföljning av de nationella ämnes- och programutvärderingarna

Högskoleverket genomförde under åren 2001–2006 nationella ämnes- och programutvärderingar av alla högskoleutbildningar i landet som ledde till generella examina eller yrkesexamina. Utvärderingarna utfördes i enlighet med en internationellt beprövad utvärderingsmodell som består av tre delar: självvärdering genomförd av institutionen eller motsvarande, extern bedömning samt uppföljning.

Varje utvärdering följs upp vid två olika tillfällen. Högskoleverket anordnade en s.k. återföringskonferens ca tre månader efter det att utvärderingsrapporten publicerats. Syftet med dessa konferenser var att samla in institutionernas omedelbara reaktioner. Skriftliga uppföljningar genomförs tidigast tre år efter publicerandet av utvärderingsrapporten. Dessa uppföljningar ska undersöka vilka eventuella åtgärder rekommendationerna har lett till på lite längre sikt.

Vid de institutioner som har fått sin examensrätt ifrågasatt sker en tredje form av uppföljning. För att behålla examensrätten ska dessa institutioner inom ett år redovisa hur de åtgärdat de brister som ledde till ifrågasättandet.

I den här rapporten redovisas en sammanfattning av uppföljningssvaren från de utbildningar, ämnen och ämnesområden som utvärderades under 2003. Dessa är

- agrara utbildningar
- arbetsvetenskap
- data- och systemvetenskap samt informatik
- etnologi
- facköversättning
- geovetenskap
- kulturvetenskap
- orientaliska och afrikanska språk samt Mellanösternkunskap
- psykologi
- social- och kulturanthropologi
- sociologi, kriminologi, rättssociologi samt socialpsykologi

Uppföljningsfrågorna

Det huvudsakliga syftet med treårsuppföljningarna är att undersöka hur institutionerna hanterat de rekommendationer och förslag till förbättringar som utvärderingarna utmynnade i samt vilka eventuella övriga effekter som utvärderingarna har haft.

Samma frågor har ställts till alla institutioner.

- Beträffande de synpunkter och rekommendationer som i utvärderingsrapporten har riktats *specifikt* till ert lärosäte:
 - Vilka synpunkter och rekommendationer har ni tagit fasta på?
 - Varför just dessa?
 - Vilka synpunkter och rekommendationer har ni inte tagit fasta på?
 - Varför just dessa?
- Beträffande de *generella* synpunkter och rekommendationer som i utvärderingsrapporten riktas till ämnet:
 - Vilka synpunkter och rekommendationer har ni tagit fasta på?
 - Varför just dessa?
 - Vilka synpunkter och rekommendationer har ni inte tagit fasta på?
 - Varför just dessa?
- Vilka effekter ser ni att utvärderingen har haft på er institution och/eller på ert ämne?

Sammanställningarna redovisas ämnesvis.

Frågorna i digital form

Den treårsuppföljning som redovisas i den här rapporten är den tredje, och för första gången har frågorna skickats ut i digital form. Det har bl.a. inneburit att svaren i genomsnitt är något mer kortfattade än vid de två tidigare uppföljningarna samt att det finns mindre ”övrig” information, t.ex. om hur verksamheten har utvecklats sedan utvärderingen genomfördes.

Anledningen till att svaren i genomsnitt är mer kortfattade än vid de tidigare uppföljningarna beror delvis på att antal möjliga tecken var begränsade för respondenterna och att man därför ansträngt sig att skriva kortfattat för att vara säker på att få plats med det man vill framföra.

Rapportens innehåll

I det första kapitlet ges en sammanfattning. Därefter följer ämnesvisa sammanställningar. Det som redovisas är i första hand i vilken mån de utvärderade ämnena och utbildningarna har tagit fasta på bedömargruppens generella rekommendationer. En uppskattning av vilket värde institutionerna fäster vid utvärderingen görs också.

Sammanfattning

Treårsuppföljningen

Elva utbildningsområden utvärderades under 2003. Mellan en och tjugofem institutioner respektive utbildningar fanns inom varje utbildningsområde och samtliga har fått uppföljningsfrågorna. Frågorna skickades ut digitalt hösten 2007 och svaren behandlades under våren och hösten 2008. Åttiofem procent av de möjliga respondenterna har besvarat frågorna.

Ifrågasatta examensrätter

Tretton utbildningar på grundutbildningen fick sin examensrätt ifrågasatt som ett resultat av utvärderingen 2003. Samtliga utbildningar fick efter redovisade åtgärder och planer fortsatt examensrätt. Tre av de agrara utbildningarna vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) fick examensrätten ifrågasatt på grund av antingen bristande möjligheter till färdighetsträning för blivande hippologer, brister i utbildningsplaner eller krav på icke poänggivande praktik. En av tjugo utbildningar inom området för data- och systemvetenskap blev ifrågasatt på grund av brister i lärarkapacitet främst gällande handledning av studenterna. I utvärderingen av geovetenskap fick två av åtta utbildningar sina examensrätter ifrågasatta för brister i lärarkompetensen. En av tre utbildningar i utvärderingen av kulturvetenskap blev ifrågasatt, främst på grund av bristande kontinuitet och stabilitet i utbildningen. Totalt fyra utbildningar på grundutbildningsnivå samt sju utbildningar på forskarutbildningsnivå i utvärderingen av orientaliska och afrikanska språk samt Mellanösternkunskap fick ifrågasättanden, främst på grund av brister i den kritiska och kreativa miljön. Slutligen fick en av två utbildningar i arbetsvetenskap samt en av tjugoen sociologiutbildningar sina examensrätter ifrågasatta, på grund av brister avseende bredd och djup samt progression i utbildningen.

Synpunkter på utvärderingen

Minst hälften av respondenterna, oftast fler, inom respektive utbildningsområde menar att de har haft nytta av utvärderingen. De flesta av dessa anser att arbetet med självvärderingen har varit arbetskrävande men samtidigt bidragit till utvecklingen av det interna kvalitetsarbetet. Dessutom har de synpunkter och rekommendationer som framförts fungerat som ett stöd i verksamhetsutvecklingen. Några enstaka respondenter anser att utvärderingen har begränsad effekt på verksamheten. En synpunkt som framförs är att det är viktigt att det inte går för lång tid mellan granskningen och publiceringen av utvärderingsrapporten. Vidare menar samma respondent att utvärderingarna borde

fokusera mer på utbildningarnas resultat och inte på administrativa och organisatoriska frågor.

Rekommendationer

I utvärderingsrapporterna lämnas både s.k. generella och specifika rekommendationer. De generella rör det utvärderade området i stort; de frågeställningar som är gemensamma på ett nationellt plan. De specifika riktar sig till det enskilda lärosätet. Huvuddelen av de rekommendationer som har lämnats, både generella och specifika, har på ett eller annat sätt beaktats. Vid en genomgång av de specifika rekommendationerna kan man konstatera att i princip samtliga rekommendationer åtminstone har kommenterats, vilket kan tolkas som att institutionerna anstränger sig för att möta bedömarnas synpunkter. Majoriteten av de specifika rekommendationerna har också följts av åtgärder. I de fall de inte har gjort det anges orsaken i första hand vara begränsade ekonomiska eller personella resurser. I vissa fall hänvisas även till "en strukturell ordning" som man inte kan påverka, vilket till exempel kan handla om könsfördelningen i lärar- respektive studentgruppen. I princip alla respondenter har skrivit relativt fylliga svar och beskrivit åtgärder man vidtagit för att följa en rekommendation, alternativt meddelat en anledning till att man inte har vidtagit några åtgärder. Ett fåtal svar är väldigt kortfattade och informerar endast att man har beaktat, alternativt inte beaktat, vissa rekommendationer. Inga kommentarer ges i dessa fall om vilka åtgärder man vidtagit. Uppföljningsfrågorna är visserligen inte formulerade så att de uttryckligen frågar efter vidtagna åtgärder, möjligen bör de utformas annorlunda inför kommande treårsuppföljningar.

Lärarkapacitet och lärarkompetens

Lärarresurserna kommenterades i samtliga rapporter. Det handlade nästan uteslutande om att lärarnas reella möjligheter till forskning och kompetensutveckling måste stärkas. För etnologi och social- och kulturanthropologi, samt även för exempelvis sociologi, är situationen i princip oförändrad, så det kvarstår ett behov av att stärka lärarnas reella möjligheter till forskning och kompetensutveckling. Några psykologiinstitutioner beskriver hur de försöker begränsa övertidsarbetet för att förbättra lärarnas möjligheter att få tid till forskning.

Rekommendationerna handlade i några fall om att stärka lärarnas formella kompetens, t.ex. i utvärderingen av data- och systemvetenskap samt informatik. I femton av treårsuppföljningens sjutton svar inom det området meddelas att lärarkompetensen stärkts, antingen genom nyrekryteringar eller genom att adjunkterna getts möjlighet att doktorera.

I andra fall såg bedömarna ett behov att stärka lärarkapaciteten. Flera av de utvärderade områdena i utvärderingen av orientaliska och afrikanska språk

samt Mellanösternkunskap bars upp endast av en lärare, vilket skapade sårbara miljöer. Möjligheterna att utöka lärarresurserna var i de flesta fall små men förutsättningarna har ändå till viss del förbättrats, exempelvis genom att fler språk samverkar, bl.a. inom de storinstitutioner/språkcentrum som inrättats vid universiteten i Lund och Uppsala. Ett annat exempel på sårbara miljöer var inom landskapsingenjörsutbildningen där flera ämnen i stort sett vilade på enskilda lärare. I uppföljningen framkommer att nyanställningar har skett och att lärarlag har skapats för att minska sårbarheten och samtidigt öka flexibiliteten i verksamheten.

Nivå, progression och metod

Den nya examensordningen som trädde i kraft 1 juli 2007 har naturligt nog inneburit en stor omställning för landets högskoleutbildningar, bland annat genom delvis andra krav på nivå och progression. Utvärderingarna har enligt uppföljningen i vissa fall varit ett stöd i det omställningsarbetet. För några av utbildningarna som utvärderades 2003 fanns ett behov att stärka progression och fördjupning. Det har nu skett, främst för att bättre möta kraven i den nya examensordningen. Bland annat är lantmästarutbildningen vid SLU förlängd till tre år, och för hippologutbildningen vid samma lärosäte finns möjlighet att läsa ett påbyggnadsår och ta en kandidatexamen. Utbildningen i arbetsvetenskap vid Malmö högskola, som enligt bedömarna bestod av kurser enbart på grundläggande nivå, är nu omarbetad med bland annat stärkta teori- och metodavsnitt. Inom några utbildningsområden finns nu en mer balanserad metodundervisning där tidigare antingen kvantitativ eller kvalitativ metod dominerade, bl.a. har flertalet sociologiinstitutioner stärkt den kvantitativa delen av metodundervisningen. För psykologiutbildningarna efterlystes en mer integrerad metodundervisning då bedömarna uppfattade en dominans av kvantitativ, statistik metod. Flera av institutionerna redovisar hur man arbetar för att uppnå det.

Nationell samverkan

I flera av utvärderingarna rekommenderas ökad nationell samverkan inom utbildningsområdet, främst för att stärka små miljöer. Samtliga etnologiinstitutioner som deltagit i uppföljningen lyfter fram de årliga ämneskonferenserna som något positivt, och flera av dem menar att utvärderingen medverkat till att konferenserna ökat i frekvens. Ett nationellt nätverk för social- och kulturanthropologi har startats, med möten ett par gånger om året. Försök att öka samverkan görs också av de lärosäten som ingick i utvärderingen av orientaliska och afrikanska språk samt Mellanösternkunskap. För att utveckla kulturvetenskapen krävdes enligt bedömarna samverkan och de uppmanade utbildningsanordnarna att bilda nätverk, vilket också har skett. Ett resultat av en sådan samverkan resulterade i att Västsvenska forskarskolan i kulturstudier

etablerades 2007. En samverkan på forskarutbildningsnivå, främst avseende kurser, sker inom flera områden: data- och systemvetenskap, geovetenskap och sociologi. Inom psykologiområdet har man provat att utannonsera doktorandkurser på nationell nivå, och en önskan finns bland utbildningsföreträdarna att utveckla detta vidare.

Yrkesanknytning

Utbildningens anknytning till relevant yrkesverksamhet diskuteras i flera rapporter. I utvärderingen av etnologi respektive social- och kulturanthropologi rekommenderade bedömarna tydligare information till studenterna om möjliga yrkesverksamheter efter avslutad utbildning. Inom etnologiområdet har en institution arbetat med studentuppföljningar för att kartlägga ”etnologistudenternas etableringsmöjligheter på arbetsmarknaden”. En annan institution har i utbildningen integrerat studiebesök och praktikmoment i olika tematiska kurser. Inom antropologiområdet sker viss information om arbetsmarknaden genom exempelvis arbetsmarknadsdagar, och en institution har startat en alumnförening i syfte att skapa kontaktvägar mellan institutionen och yrkesverksamma antropologer.

Inom geovetenskapsområdet handlade rekommendationerna i stor utsträckning om att stärka de praktiska tillämpningarna inom utbildningen. Flera av institutionerna har gjort det, och några betonar även ökade kontaktytor utåt. Flera av utbildningarna inom området för data- och systemvetenskap har profilerats mot affärssystem, vilket bl.a. innebär ökade kontakter och samverkan med näringslivet och i några fall arbetsplatsförlagd praktik. På översättarutbildningen har en professionell översättare anlitats som lärare för att utbildningen ska vara i fas med den verksamhet som bedrivs på översättningsbyråer, institutioner och företag. Kulturvetenskap vid Högskolan Väst har förbättrat sina externa kontakter genom en projektarbetskurs. Alumnundersökningar och nätverk med f.d. studenter ska öka kunskapen om vilka yrkesmöjligheter som finns för studenter som studerar kulturvetenskap.

Särskilda perspektiv

De perspektiv som åsyftas här är genus, jämställdhet, mångfald och studentperspektivet. Det varierar i vilken mån utvärderingsrapporterna diskuterar dessa perspektiv och således varierar det även i uppföljningen. Studentinflyttandet tycks fungera i stort sett tillfredsställande i de här aktuella utbildningarna. Det som brukar uppmärksammas i utvärderingarna är viss brist i återkoppling till studenterna och ett relativt lågt engagemang bland studenterna att delta i formella organ. När det gäller en aspekt av jämställdhet, nämligen könsfördelning, så gör de flesta institutioner vad de uppfattar att de kan göra för att skapa balans i student- och lärargrupper. Genus och mångfald uppmärksammas i varierande grad, exempelvis berördes det i utvärderingen av data- och system-

vetenskap samt i psykologiutvärderingen. I den förstnämnda utvärderingen uppfattade bedömarna att medvetenheten om dessa perspektiv var relativt låg. Möjligen är den enda kommentaren om temat i uppföljningen en logisk följd av detta. I psykologiuppföljningen har majoriteten av respondenterna kommenterat frågan och samtliga uttrycker ambitioner att stärka perspektiven. Några exempel ges också på hur det hittills har genomförts.

Agrara utbildningar vid Sveriges lantbruksuniversitet

Utvärderingen omfattar agronom-, landskapsarkitekt-, landskapsingenjör-, lantmästar- och hippologutbildningarna, grundutbildningen i markvetenskap samt forskarutbildningarna i markvetenskap, husdjursvetenskap, livsmedelsvetenskap och landskapsplanering. Samtliga utbildningar ges vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Bedömaregruppens övergripande intryck av de utvärderade utbildningarna var att de var påfallande bra och att det händer mycket positivt inom utbildningarna.

Det var dock några utbildningar som fick kritik. Hippologutbildningens inriktning mot trav och galopp hade sådana brister att examensrätten ifrågasattes av Högskoleverket. Bristerna bestod i att studenterna som valt inriktningen trav och galopp inte fick tillräcklig färdighetsträning. SLU:s två utbildningar till landskapsarkitekt hade en gemensam utbildningsplan trots skillnader i utformningen av programmen. Inom agronomutbildningen fanns också krav på icke poänggivande praktik för att få examen. Högskoleverket anmodade SLU att åtgärda dessa brister inom ett år. SLU vidtog nödvändiga åtgärder och i december 2005 konstaterade Högskoleverket att såväl hippolog-, landskapsarkitekt- som agronomutbildningarna uppfyllde de formella kraven för examina.

Intryck av utvärderingen och processen

Vid SLU uppfattar man att utvärderingen varit till stor nytta för utvecklingen av utbildningarna, bland annat som underlag för arbetet med anpassningen till den nya examensordningen. Självvärderingsarbetet uppfattades förvisso som arbetskrävande och kom i en period med omorganisationer och hög arbetsbelastning, men medförde också en fokusering på kvalitetsfrågor inom lärarkollegiet och i organisationen.

De rekommendationer och synpunkter som förts fram i utvärderingsrapporten har också haft betydelse som pådrivare i utvecklingsarbetet. I hippologutbildningen har den t.ex. bidragit till den ökade medvetenheten om högskolemässighet. En livlig och levande diskussion har uppstått kring hur högskolemässighet uppnås och bibehålls. I forskarutbildningen i markvetenskap uppfattades bedömaregruppens synpunkter som bra. En hel del rörde sådant som man redan arbetade med men kanske bidrog utvärderingen till en snabbare genomförandeprocess.

Landskapsarkitektutbildningarna menar att det är svårt att särskilja vad som är ett resultat av utvärderingen och vad som har med den nya examens-

ordningen att göra. Dessutom har fakulteter och institutioner vid SLU omorganiserats. Det råder dock ingen tvekan om att man uppskattat Högskoleverkets utvärdering, och man ser den som ett stort stöd i allt förändringsarbete som genomförts.

Utvärderingen har gett impulser till fortsatt kvalitetsutveckling av lantmästarprogrammets kurser och program liksom till diskussionen om hur lärarnas pedagogiska förmåga kan förbättras.

I forskarutbildningen i landskapsplanering ser man utvärderingen som ett starkt stöd i utvecklingen av forskarutbildningen. Man använder rapporten på flera plan i sitt strategiska arbete, t.ex. när det gäller den allmänna studieplanen, anslagsansökningar, antagningsrutiner och det ökade samarbetet med Alnarp och Ultuna.

SLU påpekar dock att det är angeläget att publiceringen av utvärderingsrapporten inte sker alltför lång tid efter självvärdering och platsbesök. Man menar också att utvärderingen borde fokusera på resultaten (t.ex. hur examensarbeten och tentamina ser ut eller hur det går för studenterna på arbetsmarknaden) och inte på administrativa och organisatoriska frågor.

Generella rekommendationer och lärosätets reaktioner

Bedömargruppen gav en mängd generella rekommendationer till SLU som rörde alla de utvärderade utbildningarna. Dessa rekommendationer och hur SLU arbetat vidare med dem redovisas under särskilda rubriker nedan. Därefter redovisas det som var specifikt för varje enskild utbildning.

Mål och strategier i relation till samhällets behov

När det gäller mål och strategier så verkar det som att det är dessa rekommendationer som SLU mest tagit fasta på. Fakulteterna har utarbetat strategier för kompetensförsörjning, vilka omfattar såväl planer för generationsskiften och satsningar på nya områden.

Bedömarna rekommenderade SLU att analysera hur lärosätet framstår utåt och vad man har att erbjuda, som en grund för rekrytering av studenter och doktorander. Av uppföljningen framkommer att SLU har genomfört en undersökning bland allmänheten och presumtiva studenter där bilden av SLU utåt analyserats. Det visade sig då att kännedomen om SLU var låg, särskilt bland yngre. Därför har man genomfört en omfattande profilmarknadsföring.

I utvärderingen rekommenderade bedömarna SLU att se över förkunskapskrav och inträdesprov för att kunna ställa relevanta krav. I samband med den nya examensordningen har nya utbildningar skapats och förkunskapskraven har reviderats för en del utbildningar. En naturvetenskaplig bastermin erbjuds som ingång till flera utbildningsprogram. Nya utbildningar har också bidragit till en såväl geografiskt, etniskt som ämnesmässigt breddad rekrytering.

Vidare har nya och förändrade utbildningar lett till konkreta samarbeten mellan fakulteter inom SLU och även med andra lärosäten.

För att bredda rekryteringen till forskarutbildningen kommer en universitetsgemensam annonsering av de tillgängliga forskarutbildningsplatserna att göras en gång per termin i adekvata dagstidningar. De annonserade utbildningsplatserna finns nu både på webbsidor med generell information och på webbsidor för lediga anställningar vid SLU.

Utbildningarnas utformning

I utvärderingsrapporten rekommenderade bedömarna SLU bland annat att analysera konsekvenserna av en ändrad examensordning för lärosätets utbildningar: att definiera mål och profil för de olika utbildningarna, inklusive forskarutbildningarna och att se över progression och kravnivån på undervisning, kurslitteratur och examination.

Hela SLU:s utbildningsutbud har förändrats, liksom utbildningarnas utformning, i samband med att den nya examensordningen trädde i kraft. Lärosätet har inrättat nya huvudområden och fastställt ämnesbeskrivningar. Regler och riktlinjer har också tagits fram för utbildnings- och kursplaner, självständiga arbeten samt för utbildningarnas nivå och progression. Inom exempelvis forskarutbildningen i markvetenskap har en gemensam studieplan tagits fram för alla institutioner på fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap och en studieplan vid fakulteten för skogsbruk. Detta för ett bättre synliggörande av målen med forskarutbildningen.

I utvärderingen föreslogs att de tvååriga utbildningarna (hippolog och lantmästare) skulle göras till treåriga kandidatutbildningar, med en tydligare progression och fördjupning. Detta har realiserats för lantmästarutbildningen, men ännu inte för hippologutbildningen.

Internationalisering

Internationellt deltar SLU i två nätverk (ett nordiskt och ett europeiskt), som verkar för utvecklandet av gemensamma kurser och internationella masterprogram. Flera utbildningsprogram på avancerad nivå ges nu på engelska.

Sedan 2005 avsätts mellan 600 000 och 1 miljon kronor årligen av de universitetsgemensamma medlen för internationalisering av forskarutbildningen. Medlen används för att finansiera doktorandernas vistelser vid utländska lärosäten.

Organisations- och beslutssystem

Det finns nu nya delegationsordningar på universitets-, fakultets- och institutionsnivå som tydliggjort organisations- och beslutssystemen, vilket rekommenderades i utvärderingen. Däremot har man inte prioriterat rekommendationen att satsa på ledarskapsutveckling och ledarskapsutbildningar.

System för att säkra utbildningskvaliteten

Bedömarna rekommenderade SLU att utarbeta ett enhetligt kvalitetssäkrings-system, vilket nu håller på att arbetas fram av en universitetsgemensam kvalitetsgrupp. Alla kurser utvärderas elektroniskt och följs upp med studentmedverkan.

Lärarnas kompetens och möjligheter till kompetensutveckling

Av SLU:s svar framgår att man ännu inte prioriterat detta område men att det finns planerade åtgärder för de närmaste åren bland annat att se över pedagogisk utbildning, forskning och stimulansåtgärder för lärarna samt att se över ansvarsfördelningen för undervisning, kursledning och examination. Lärosätet har inte prioriterat att se över omfattningen av lärarnas undervisning och deras redovisning av sin arbetstid. Man har inte heller övervägt möjligheten för lärarna att få forskningsledigt (*sabbatical leave*), eller vidtagit några särskilda åtgärder för att underlätta för adjunkter att forskarutbilda sig.

Specifika rekommendationer och lärosätets reaktioner

Agronomutbildningen

Rekommendationerna handlade om att agronomutbildningen måste finna sin roll i det framtida Sverige och detta gällde såväl rekryteringsbasen som utformningen av utbildningen och platsen på arbetsmarknaden.

Av uppföljningen framgår att mycket har skett sedan utvärderingen. Regeringen har fastställt nya mål för agronomexamen. SLU har omformat utbildningen från att tidigare ha varit ett program med flera inriktningar till flera separata program som alla har specifika mål som ryms inom ramen för de gemensamma examensmålen. Programmen är: agronomprogrammet – ekonomi, agronomprogrammet – husdjur, agronomprogrammet – livsmedel, agronomprogrammet – mark och växt. Från och med läsåret 2008/09 erbjuds också agronomprogrammet – landsbygdsutveckling. De blivande agronomerna måste tränas inför sina kommande yrkesroller och SLU har en fortlöpande dialog med närings- och yrkesrepresentanter om utbildningens utveckling i dessa avseenden.

SLU bedömer behovet av välutbildad personal inom lantbruket som fortsatt mycket högt, på såväl nationell som internationell nivå. För närvarande omfattar agronomexamen 270 hp men SLU anser att omfattningen bör utökas till 300 hp, för att motsvara kraven för masterexamen.

Forskarutbildning i markvetenskap, husdjursvetenskap och livsmedelsvetenskap

Under perioden 2002 till 2006 finansierade SLU forskarskolan ”Focus on soil” till vilken i princip alla doktorander i markvetenskap var knutna. Några dok-

torander ingick även i andra forskarskolor. I utvärderingen uppfattade bedömargruppen att forskarskolorna var ett stort stöd för forskarutbildningen och man rekommenderade att dessa skulle fortsätta sin verksamhet. Forskarskolan i livsmedelvetenskap har beviljats planeringsbidrag till ansökan om mer medel från fakulteten. Forskarskolan i markvetenskap "Focus on soils" ansöker om en förlängning och en utökning till "Focus on soils and water".

En ny stipendiefond gör det numera möjligt för många forskarstuderande att söka medel för utlandsvistelser, vilket bör stärka internationaliseringen av forskarutbildningen.

I utvärderingen efterlystes ett utökat nordiskt samarbete kring forskarutbildningskurserna. I husdjursvetenskap strävar man efter att åtminstone bibehålla och ev. förstärka utbudet av doktorandkurser i forskarskolan "Animal Breeding and Genetics". Det har också varit vanligt med nordiska deltagare i de kurser som arrangerats av "Focus on soils".

I utvärderingen framkom att arbetsbelastningen varierar mycket bland handledarna. SLU håller med om att det är ett stort problem att en del handledare är hårt arbetsbelastade och menar att det inte finns någon enkel lösning på problemet eftersom det ofta handlar om handledarens egna ambitioner. Dock har det ekonomiska läget förbättrats markant sedan utvärderingen genomfördes, vilket underlättar arbetet på många sätt.

SLU håller inte med bedömarna om att handledarresurserna inom husdjursvetenskap skulle kunna användas mer strategiskt genom att forskningen koncentreras till några områden med relevans för utvecklingsländer. Behoven i de länder som SLU arbetar med handlar om att få tillgång till teknik och metoder som kan fungera i dessa länder och på deras villkor. Det innebär att doktoranderna från utvecklingsländer behöver tillägna sig handfast, beprövad, vetenskaplig teknik inom många områden av husdjursvetenskap. Det är således bättre att många handledare är involverade, än att ha några få specialiserade på vissa områden, menar man.

I utvärderingsrapporten menade bedömarna att profileringen av forskarutbildningen i livsmedelsvetenskap skulle kunna vara tydligare. I uppföljningen säger man att forskningen styrs mycket av möjligheterna att få externa anslag och därför anpassas forskningsprofilen delvis till aktuella frågor.

Landskapsarkitektutbildningen

Landskapsarkitektutbildningarna bedömdes som mycket bra i utvärderingen. Bedömarna menade dock att de båda utbildningarna borde samarbeta mer med varandra och såg positivt på ett större nordiskt samarbete. Även samarbetet med andra utbildningar inom SLU rekommenderades. Ett samarbetsorgan har inrättats av fakulteterna för att utveckla samarbetet mellan utbildningarna i Alnarp och Ultuna. Här ska frågor kring programmets innehåll, kvalitetssäkring, profilering, lärarutveckling och studentfrågor diskuteras. Under 2007 gav SLU en kurs för deltagare från Norge, Sverige, Danmark, Finland och Island. Kursen kommer att ges även under 2008. Ett nordiskt nätverk

för lärare har också bildats. Att etablera samarbeten med andra institutioner har inte prioriterats, eftersom hela SLU omorganiserats och nya institutioner har skapats. Därför har det varit viktigare att koncentrera sig på att hitta samarbetsformer inom den nya institutionen. I Ultuna har dock ett intensivt samarbete skett med institutionen för markvetenskap eftersom kurser inom markvetenskap och landskapsarkitektur har integrerats.

Utbildningarna vilar på naturvetenskaplig grund men bedömarna såg även att utbildningarna hade en humanistisk, konstnärlig och samhällsvetenskaplig grund. Efter en diskussion om detta har SLU beslutat att utbildningen i Alnarp ska bygga på en samhällsvetenskaplig bas medan utbildningen i Ultuna fortfarande ska ha en naturvetenskaplig bas. Dessa inriktningar har valts utifrån vilken vetenskaplig miljö utbildningarna befinner sig i.

Forskarutbildning i landskapsplanering

I utvärderingen kunde bedömarna konstatera att det finns många goda element i uppläggningsen av forskarutbildningen i landskapsplanering. Ingen antas till utbildningen utan att arbetsplats, handledning och finansiering är klar. Arbetet följs upp och utvärderas. Rekommendationerna rörde huvudsakligen ett ökat samarbete såväl mellan institutionerna på SLU som inom Norden. Eftersom utbildningen är relativt ung föreslog bedömarna att de ansvariga för utbildningen borde studera uppläggningsen av andra forskarutbildningar inom SLU. Förslag om att överväga en forskarskola i landskapsplanering togs också upp i rapporten.

Forskarutbildningen finns i både Alnarp och Ultuna. Av uppföljningen framkommer att samarbetet mellan institutionerna har stärkts betydligt, liksom samarbetet med andra lärosäten. SLU har beslutat om en ny gemensam nationell forskarskola i landskapsarkitektur. Målen för utbildningen och strukturen i kursutbudet har skärpts i nya allmänna studieplaner. Ett nordiskt samarbete inleddes 2005 med en konferens på Ultuna med deltagare från Sverige, Estland, Finland, Lettland och Norge. Samarbetet innebär bl.a. att vissa gemensamma kurser och handledarutbildning ges.

Rekommendationen att alla doktorander ska få undervisa på grundutbildningen, och att undervisningsbördan bör fördelas jämnare mellan doktoranderna har hörtsammats. Doktoranderna engageras nu i grundutbildningen som ett led i deras egen pedagogiska meritering.

Landskapsingenjörsutbildningen

Landskapsingenjörsutbildningen var från början tvåårig och ersatte trädgårdsteknikerutbildningens markbyggnadsgren. År 2001 förlängdes utbildningen från två till tre år. Bedömaregruppen kunde konstatera att en förskjutning skett från att ha utbildat praktiskt förankrade arbetsledare till att nu utbilda akademiskt skolade beställare och förvaltare. Det var dock oklart vilka arbetsuppgifter man utbildade för i den treåriga utbildningen. SLU uppmanades därför att analysera arbetsmarknadens behov och eventuellt stärka vissa inslag i utbild-

ningen för att tillgodose dessa behov. SLU har arbetat med akademiseringen av utbildningen men betonar att anknytningen till yrkessektorn är fortsatt stark. Från och med läsåret 2008/09 kommer inslagen av ekonomi, ledarskap och kommunikation att öka.

I utvärderingen uppmärksammades flera brister som rörde lärarna. Verksamheten beskrevs som sårbar när många ämnen i stort sett vilade på enskilda lärare. Rutiner för att introducera nya lärare, organisera lärarna i lärarlag och få till stånd lärarmöten var några rekommendationer som gavs. Dessutom menade bedömarna att andelen forskarutbildade lärare måste öka liksom andelen kvinnliga lärare.

I uppföljningen framkommer att nyanställningar av lärare har gjorts och lärarlag har skapats för att minska sårbarheten och öka flexibiliteten i verksamheten. Fler kvinnor har tillkommit i lärarkåren och därmed har könsfördelningen blivit mer balanserad. Ett par lärare har disputerat sedan utvärderingen och flera lärare har påbörjat forskarutbildningen. Fakulteten har beslutat om obligatoriskt deltagande för samtliga examinatorer i lärarmöten och programkollegier från och med 2008. Förutsättningarna för lärarna att arbeta utomlands finns ännu så länge bara formulerat i centrala policydokument. Detta beror på att frågor som rört omorganisationen av fakulteten har prioriterats.

Lantmästarutbildningen

I utvärderingen såg bedömargruppen att lantmästarutbildningen stod inför ett vägval: att antingen förlängas eller att riskera att försvinna ur högskolan i samband med införandet av den nya examensordningen. Utbildningen var bra men den vände sig tydligt till lantbrukssektorn och uppfattades som sårbar. Progressionen i utbildningen var svag och den upplevdes som en återvändsgränd, dvs. möjligheterna att studera vidare var begränsade.

Uppföljningen visar att SLU tagit till sig mycket av det som påpekades i utvärderingen. Under 2006 anpassades utbildningen till den nya examensordningen. Utbildningsplanen skrevs om och alla kurser är nu klassade i olika huvudområden. Utbildningen har också förlängts till tre år. En tydligare progression har skapats med kurser som ger fördjupning inom olika områden. Lärarlaget har förstärkts med en professor i företagsekonomi, vilket man menar kommer att öka forskningsanknytningen inom ekonomiområdet. Dessa åtgärder gör det nu möjligt för studenterna att studera vidare efter lantmästarexamen såväl inom som utanför SLU.

Hippologutbildningen

Den grundläggande frågan som ställdes i utvärderingen var om hippologutbildningen borde vara en akademisk utbildning och en mängd synpunkter och rekommendationer framfördes. SLU menar i sitt uppföljnings svar att alla synpunkter och rekommendationer var relevanta och man har arbetat för att åtgärda dem.

Liksom för många andra utbildningar har anpassningen till den nya examensordningen lett till stora förändringar. En översyn av utbildningen har gjorts och man har bearbetat utbildningsmål samt utbildnings- och kursplaner. Det finns i dag möjligheter att läsa till en kandidatexamen genom ett påbyggnadsår. SLU planerar att göra utbildningen treårig i framtiden. De fyra inriktningarna har ersatts av fyra olika program. Man överväger att lägga ner galoppinriktningen. Travinriktningen är nu helt förlagd till en ort, Wången.

En organisationsöversyn pågår för att klargöra ansvarsfördelningen mellan SLU, Nationella Stiftelsen (NS) och Riksanläggningar (RA). Avtal har upprättats med NS och RA. Bedömarna såg behov av att stärka det vetenskapliga synsättet hos lärarna och ge lärarna möjligheter till egen forskning. Medel har tilldelats för forskning från såväl SLU, NS samt RA (externa bidrag). Pedagogiskt utvecklingsarbete pågår och lärarfortbildning och handledarutbildning genomförs fortlöpande. Nivån på kurslitteraturen har höjts men SLU anser att detta fortfarande behöver förbättras.

Arbetsvetenskap

Utvärderingen av arbetsvetenskap (med samhällsvetenskaplig inriktning) omfattade grund- och forskarutbildningen vid Karlstads universitet samt grundutbildningen vid Malmö högskola. Utvärderingen var en del av sociologiutvärderingen och resultaten publicerades i en delrapport. Utbildningarna vid Karlstads universitet bedömdes hålla tillräcklig kvalitet, medan Högskoleverket ifrågasatte Malmö högskolas rätt att utfärda kandidatexamen i arbetsvetenskap. Enligt beslut 2005-05-17 fann Högskoleverket inte längre någon anledning att ifrågasätta examensrätten. Högskolan hade då inkommit med en handlingsplan och med nya kursplaner och ett platsbesök hade genomförts på högskolan.

Svar på Högskoleverkets uppföljningsfrågor har inkommit från Malmö högskola.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Efter utvärderingen och Högskoleverkets ifrågasättande av examensrätten ställdes samtliga kurser och program i arbetsvetenskap vid Malmö högskola in och merparten av den visstidsanställda personalen fick inte förlängda förordnanden. Ämnet splittrades och den del som kom att benämnas arbetsvetenskap flyttades till ett nytt område inom högskolan. Institutionen skriver i uppföljningssvaren att omställningen av ämnet på många sätt blev en smärtsam process, men att det samtidigt innebar att en grundlig översyn och genomarbetning av ämnet har skett och att ämnet i dag har en hög kvalitet.

Rekommendationer och reaktioner

Ämnesteoretisk kärna

I rapporten finns en fyllig beskrivning av arbetsvetenskapens framväxt. Olika deldiscipliner som beskrivs är bl.a. arbetsmedicin, arbetspsykologi och arbets-sociologi. Bedömarna identifierar även ett antal aktuella arbetsvetenskapliga inriktningar. De uppfattar att det i dag finns minst sex inriktningar: den ”ingenjörsmässiga arbetsvetenskapen” med fokus på människa – maskin interaktion, den naturvetenskapliga med fokus på arbetsmiljö och miljöfaktorer, en medicinsk-kognitionspsykologisk variant och en mer pedagogiskt inriktad arbetsvetenskap. Vidare identifierar bedömarna en arbetsvetenskap som fokuserar på arbetsmarknadens funktionssätt, en genusinriktad arbetsvetenskap samt en mer allmän samhällsvetenskaplig arbetsvetenskap där sociologi är ett viktigt moderämne. För att få till stånd en progression och en fördjupning inom området måste de speciella varianterna av arbetsvetenskap ta ansvar för

sin inbördes specialisering och inom sina respektive deldiscipliner förmedla relevanta teorier och metoder som för varje utbildningsnivå växer i svårighetsgrad, påpekade bedömarna. Det finns ett mycket stort antal arbetsvetenskapliga metoder som utvecklats i ämnets många del-discipliner, men däremot finns ingen generell arbetsvetenskaplig metodlära, skriver bedömargruppen. Båda de utvärderade utbildningarna fick rekommendationer om att definiera den ämnesteoretiska kärnan, förstärka metodundervisningen samt att tydliggöra progressionen i både teori- och metodavsnitten. Bedömargruppen uppfattade inte utbildningen i Malmö motsvara någon av de olika inriktningarna (listade ovan) och inte heller "klassisk arbetsvetenskap". De beskrev utbildningen som en kombination av grundläggande kurser och moment i olika ämnen. Sedan utvärderingen har kurserna vid Malmö högskola gjorts om utifrån den inriktning som bedömargruppen beskriver som "mer samhällsvetenskaplig arbetsvetenskap". Inom ramen för den inriktningen har man profilerat sig mot mångfald och hälsofrågor, vilket ligger i linje med högskolans forskningsområden. Tvärvetenskapliga kurser har ersatt de tidigare ämnesinriktade kurserna. Vidare har teori- och metodavsnitten förstärkts och i dag ges undervisning i såväl kvantitativ som kvalitativ metod, jämfört med tidigare då tyngdpunkten enligt bedömargruppen låg på kvalitativ metod.

Forskningsanknytning

För att stärka forskningsanknytningen har ämnet flyttats till en större ämnesgrupp på högskolan, IMER (Internationell migration och etniska relationer). En av lektorerna har även befordrats till docent, vilket man menar stärker ämnets forskningsanknytning. Lärarna arbetar med att synliggöra kopplingen mellan forskning och grundutbildning för att öka studenternas förståelse av hur kunskap skapas. Lektorerna har 20 procent av sin tjänst för forskning och kompetensutveckling, men det är få som har möjlighet att utnyttja den tiden. De små ekonomiska ramarna gör också att lärarna har svårt att hinna med att arbeta med kursutveckling.

Internationalisering

En strävan är att öka ämnets internationalisering. Tre av ämnets lärare har under 2007 deltagit med peer review-granskade artiklar i internationella konferenser.

Data- och systemvetenskap samt informatik

Följande lärosäten omfattades av utvärderingen: Göteborgs universitet, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Skövde, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla (nu Högskolan Väst), Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Mithögskolan (nu Mittuniversitetet), Mälardalens högskola, Stockholms universitet och Kungl. Tekniska högskolan, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet och Örebro universitet.

Växjö universitet fick i samband med utvärderingen 2004 sin magisterexamensrätt för ämnet systemvetenskap ifrågasatt, bland annat på grund av alltför låg lärarkapacitet för handledning av studenter. Ett år efter ifrågasättandet inkom universitetet till Högskoleverket med en rapport om vidtagna och planerade åtgärder. Högskoleverket fann därefter inte längre någon anledning att ifrågasätta examensrätten.

En skriftlig respons på uppföljningsfrågorna har inkommit från alla institutioner utom en.

Utbildningen i informatik vid Campus Norrköping (Linköpings universitet) ges inte längre. Vid Mälardalens högskola ges sedan 2006 inte någon informatikutbildning, utan informatik ses som ett stödämne inom högskolan. När de två sistnämnda har räknats bort återstår sjutton respondenter.

Högskolan i Skövde fick 2007 examensrättigheter på masternivå i området datavetenskap, som enligt högskolans definition inkluderar informationssystemutveckling. Ansökan 2007 från Högskolan Dalarna om examensrätt på masternivå i området informationsvetenskap fick avslag.

Bedömaregruppen uppmanade institutionen vid Lunds universitet att snarast fortsätta samt slutföra det förbättrings- och förändringsarbetet som initierats av både universitets- och fakultetsledning. Samtidigt påpekade bedömarna att betydande resurser måste tillföras för att detta skulle vara möjligt. Enligt uppföljningssvaren har inte resurser kunnat tillföras, tvärtom har den ekonomiska situationen varit ansträngd (se vidare nedan).

Generella intryck av utvärderingen och processen

I utvärderingsrapporten från 2004 ges en bild av en kraftigt utbyggd utbildning där antalet utbildningsplatser med marginal överstiger vad som efterfrågas av studenterna. Utbyggnaden innebär en brist på forskar- och lärarkompetens, vilket också slår tillbaka på de ofta små forskarutbildningsmiljöerna till vilka det alltför begränsade antalet disputerade lärare inte räcker. Bedömarnas

slutsats är att antalet institutioner som ger utbildning i data- och systemvetenskap eller informatik borde reduceras. Vidare efterlyser bedömargruppen mer strategisk planering och syftar i första hand på det varierande söktrycket. Ett sätt att öka attraktionskraften till den egna utbildningen kan vara en tydligare profilering, menar bedömarna. Internationell och nationell samverkan på olika plan är ytterligare något som bedömarna efterlyser i de systemvetenskapliga utbildningarna. En annan iakttagelse bedömarna gör i utvärderingsrapporten är att de ekonomiska förutsättningarna skiljer sig kraftigt mellan de olika utbildningarna. Nedanstående sammanställning av uppföljningssvaren har gjorts med utgångspunkt i de ovan beskrivna problemställningarna.

Av sjutton inkomna svar är det femton som har beskrivit positiva övriga effekter av utvärderingen. Nio av dessa betonar att utvärderingen har bidragit till att medvetenheten om samt utvecklingen av de egna kvalitetssäkrings-systemen har ökat, bl.a. skriver Högskolan i Skövde följande: "... (vi har) även fått inspiration till utveckling av våra egna kvalitetssystem". Högskolan Dalarna skriver: "Det självvärderingsarbete som genomfördes i samband med utvärderingen 2003 har skapat ett förhållningssätt till hur ämnet bör bedriva strategisk planering och kvalitetsarbete". Två institutioner beskriver positiva konsekvenser av det goda omdöme utvärderingen gett dem. Institutionen i Stockholm menar att omdömet är en viktig bekräftelse på arbetet med den egna verksamheten och samtidigt en inspiration att arbeta vidare på den inslagna vägen. Institutionen har använt utvärderingsresultatet i studentrekrytering och annan marknadsföring. Institutionen i Umeå menar att en effekt av det positiva omdömet är en ökad självkänsla och ett gott självförtroende hos personalen, som bl.a. märks vid projektansökningar.

Rekommendationer och reaktioner

Lärarkompetens

Bedömarna konstaterade i rapporten att den formella lärarkompetensen var låg. Andelen "lägst disputerad" var liten. Det var också få lärare som hade möjlighet att forska inom ramen för sin tjänst. Vidare konstaterade bedömarna att de externa forskningsanslagen var små och uppmanade lärarna att söka mer medel, både nationellt och internationellt.

I femton av de sjutton inkomna svaren beskriver man en förstärkning av den formella kompetensen. Förstärkningen sker antingen genom extern rekrytering av disputerad personal eller att "de egna" adjunkterna ges möjlighet att doktorera, t.ex. har sju av adjunkterna vid Luleå tekniska universitet fått möjlighet till kompetensutveckling och av dessa har fyra doktorerat och tre har avlagt licentiatexamen.

Nio av institutionerna fick en specifik rekommendation att söka mer externa medel och ungefär en tredjedel av dessa skriver att ansökningar och även beviljade ansökningar har ökat. De forsknings- och utvecklingsprojekt som har kunnat skapas genom externfinansieringen vid Högskolan Dalarna har

inneburit ökade möjligheter till kompetensutveckling för adjunkterna samt vidaremeritering för de som disputerat.

Ekonomiska förutsättningar

De ekonomiska förutsättningarna skilde sig kraftigt åt mellan de olika utbildningarna. Det fanns de som enbart hade teknisk-naturvetenskaplig ersättning och de som enbart hade samhällsvetenskaplig ersättning, vilket i praktiken kunde betyda att en del utbildningar hade mindre än hälften så stora resurser som andra för att bedriva sin utbildningsverksamhet. Skillnaderna är för stora ansåg bedömarna, särskilt då det handlar om en utbildning som kräver stora resurser. Visserligen påpekade bedömarna att majoriteten av utbildningarna åtminstone hade vissa kurser teknikklassade. En konsekvens för dem som har den lägre tilldelningen kunde vara att undervisningstillfällena måste begränsas. Enligt bedömargruppen var antalet lärarledda timmar så få på vissa håll att utbildningskvaliteten blev lidande. Institutionerna i Göteborg respektive Lund hade enligt bedömargruppen två av de sämst ersatta utbildningarna i landet inom området. Ämnet informatik i Göteborg flyttade 2006 till IT-universitetets fakultet. IT-universitetet drivs i samverkan mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. Möjligen kan det betyda ökade resurser för ämnet. Institutionen vid Lunds universitet redovisade 2005 ett underskott som gjorde att man var tvungen att minska personalen med ca fem tjänster. Utbildningsuppdraget minskades också med 100 helårsstudenter för 2007. Lunds universitet skriver i sina uppföljningssvar att den ekonomiska situationen tyvärr är densamma som vid tiden för utvärderingen. I uppföljningssvaren från Uppsala universitet får vi veta att den samhällsvetenskapliga fakulteten har höjt ersättning för utbildningen och ger nu teknikersättning till 90 procent av utbildningen. Institutionen vid Växjö universitet skriver att fördelningen av resurser på de olika kurserna nu sker på ett mer rättvist sätt.

Söktryck

Söktrycket hade under ett antal år som föregick utvärderingen 2003 sjunkit kraftigt. En sådan situation skapar med det rådande resurstilldelningssystemet inte minst ekonomiska problem för institutionerna. Bedömarna betonade vikten av att strategiskt kunna planera för ett varierat söktryck.

I uppföljningssvaren beskrivs olika strategier för att öka och bredda studentunderlaget. Mittuniversitetet har utvecklat en tvåårig utbildning i distansform som ges i stället för det treåriga campusprogrammet. Utbildningen har en struktur som möjliggör att man senare ger en ettårig påbyggnad som leder till en kandidatexamen i ämnet informatik. Även Högskolan Dalarna och Luleå tekniska universitet har satsat på distansutbildning. Vid Högskolan i Skövde har man, för att bredda rekryteringsunderlaget, använt sig av vad de kallar kombinationsutbildningar: utbildningarna kombinerar informationssystemutveckling med företagsekonomi respektive med logistik. Institutionerna i Stockholm, Borås och Luleå skriver att söktrycket har ökat de senaste åren.

De förstahandssökande till IT-utbildningar vid Högskolan i Borås ökade med 68 procent 2007 jämfört med året innan. Inga siffror redovisas från Stockholm eller Luleå. Utbildningen vid Luleå tekniska universitet hade 2003 enligt utvärderingsrapporten det lägsta söktrycket i landet.

Profilering

Mot bakgrund av den minskade studentrekryteringen uppmanade bedömargruppen till profilering i större utsträckning som ett sätt att öka attraktionskraften till den egna utbildningen. Örebro universitet har enligt bedömarnas rekommendationer fortsatt profilera grundutbildningen och forskarutbildningen. Forskningen – och även forskarutbildningen – har fokuserats mot ”electronic government” (eGov). Grundutbildningen vid Örebro universitet har i dag också två tydliga spår: användning och management (ITM) samt systemutveckling (SYV). I Göteborg, Umeå och Uppsala menar man att medvetenheten om vikten av profilering har ökat och man betonar att satsningar görs för att utveckla utbildningsprofilen. Högskolan Dalarna satsar på en fortsatt kompetensuppbyggnad kring området intelligenta transportsystem (ITS, transporttelematik). I linje med satsningen på detta område är en strävan att skapa ett nytt huvudområde i samverkan med datateknik, statistik, vägteknik och nationalekonomi. Borås satsar på affärsinformatik, Lund på affärssystemutveckling och i Halmstad har man inrättat Arena affärssystem med två ingående ämnen; företagsekonomi och informatik. I Halmstad beskrivs ambitionen vara att integrera ämnen, näringsliv och forskning kring ett tydligt tema. Två kandidatprogram med affärssystemprofil har startats. Utbildningarna har utformats i samverkan med företag och innehåller arbetsplatsförlagd praktik. Högskolan Väst har profilerat ämnet och utbildningarna mot medicinformatik, affärsinformatik, social informatik och systemutveckling. Högskolan Jönköping har arbetat för att utveckla visionen för och profilen av informatikämnet. I detta arbete har stor vikt lagts vid att innehåll och struktur i utbildningsprogrammen följer denna profil. Ett nytt kandidatprogram har startats i samband med detta arbete. Vid Högskolan i Kalmar satsar man på samverkan i olika konstellationer mellan högskolans IT-ämnen samt med design, MKV och journalistik. Två utbildningsinriktningar som man lyfter fram är interaktionsdesign och digital tjänsteutveckling. Linköpings universitet skriver att de har utvecklat en tydligare fokusering av ämnets forskning genom en tydlig betoning på e-förvaltning. Vid institutionen på Mittuniversitetet bedrivs forskning inom profilmrådet ”digitala samhällen” där institutionens ämnen deltar och informatik utgör en väsentlig del. LTU har genomfört en omfattande analys av mål, organisation och ämnesprofilering vilken bland annat har resulterat i en profilering inom informationssäkerhet. Profileringen sker på masternivå och en forskningsöverbyggnad är enligt uppgift under utveckling. Vid Växjö universitet har arbetet med profilering fått stå tillbaka då ämnets professor avslutade sin verksamhet vid institutionen.

Samverkan

Det är väsentligt med samverkan med offentlig sektor och privata näringslivet för utbildningar i informatik, både på grund- och forskarutbildningsnivå. Bedömarna uppfattade att denna samverkan generellt sett fungerade tillfredsställande, åtminstone på C- och D-uppsatsnivå samt på forskarutbildningsnivå, men att omfattningen varierade mellan utbildningarna. Även samverkan inom akademien kunde vara bättre, menade bedömarna.

Drygt hälften av institutionerna fick rekommendationer om att stärka samverkan. Det handlade både om samverkan inom det egna lärosätet och med andra lärosäten samt om samverkan med offentlig och privat verksamhet utanför akademien. Samtliga som fått dessa rekommendationer beskriver en viss ökning av någon form av samverkan. Halmstad, Borås och Jönköping har inlett samarbete kring forskarutbildning och Lund, Luleå och Växjö betonar en ökad samverkan i de olika forskarutbildningsnätverken och forskarskolorna. Ämnet i Linköping ingår i en ny institution, institutionen för ekonomisk och industriell utveckling, och de menar att bytet var ett strategiskt val för att öka möjligheterna till samverkan inom högskolan och enligt uppgift har samverkan inom lärosätet också förbättrats. Institutionen för data och systemvetenskap i Stockholm, som fick rekommendationen att öka samverkan med andra institutioner, särskilt inom det samhällsvetenskapliga området, har etablerat gemensamma utbildningar på grundnivå med institutionerna för pedagogik, företagsekonomi samt för reklam och PR. Institutionen i Umeå beskriver att ämnet är representerat i flera andra utbildningsprogram och att man har utökat samarbetet med det lokala näringslivet och den lokala offentliga förvaltningen.

Internationalisering

Bedömarna konstaterade i rapporten att utbildningarna i data- och systemvetenskap samt informatik i liten utsträckning var internationaliserad. Bedömargruppen uppfattade ett anmärkningsvärt lågt intresse för internationellt utbyte. Sexton av de sjutton institutioner som inkommit med svar på uppföljningsfrågorna fick i rapporten rekommendationer om att stärka internationaliseringsarbetet, och av dessa sexton har tretton beskrivit en viss ökning vad gäller de internationella kontakterna. Åtta av svaren handlar om ökade internationella forskningskontakter och utöver detta beskrivs i två av svaren, samt i ytterligare två, start av internationella utbildningar på avancerad nivå. Endast två institutioner skriver att studentutbytet har ökat; två andra skriver att det är svårt att motivera studenterna och ytterligare två att de arbetar på att försöka få till stånd en ökning.

Särskilda perspektiv

Medvetenheten om mångfaldsfrågor och genusperspektiv i undervisningen var mycket liten, och bedömarna uppmanade institutionerna att uppmärksamma dessa frågor på ett tydligare sätt. Institutionen i Halmstad redogör

för hur det egna lärosätet arbetar med dessa frågor på en strategisk och operationell nivå.

Arbetet med kursvärderingar fungerade i stort sett bra men återkopplingen till studenterna brast på flera håll, menade bedömaregruppen. Fyra av institutionerna fick specifika rekommendationer gällande återkoppling, och tre av dem har tagit fasta på detta.

Etnologi

Utvärderingen 2003 av ämnet etnologi omfattade följande lärosäten: Göteborgs universitet, Högskolan på Gotland, Lunds universitet, Mitthögskolan (nu Mittuniversitetet), Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet.

Bedömggruppen fastställer i sin rapport att samtliga etnologiska utbildningar håller en god akademisk nivå.

Svar på uppföljningsfrågorna har inkommit från alla institutioner utom en. Sedan 1 januari 2008 ges inte längre utbildning i etnologi vid Mittuniversitetet.

Södertörns högskola fick, enligt Högskoleverket beslut 2008-05-22, rätt att utfärda masterexamen inom huvudområdet etnologi.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Sammanfattningsvis anser institutionerna att arbetet med självvärderingen har varit krävande, men också givande. Den möjlighet till reflektion som arbetet har skapat har ökat medvetenheten om den egna verksamhetens möjligheter och problemområden. Enligt flera av respondenterna har utvärderingen på ett positivt sätt bidragit till att den nationella samverkan mellan utbildningarna har ökat.

Rekommendationer och reaktioner

Lärarkompetens och kapacitet

Förbättrade möjligheter för lärarna till forskning och kompetensutveckling inom ramen för anställningen var den första generella rekommendationen. Rekommendationen gavs också specifikt till samtliga institutioner. Av uppföljningssvaren att döma är möjligheterna till forskning oförändrade eller minskade. Detta gäller möjligen inte lärarna i Lund som enligt utvärderingsrapporten tidigare inte hade reglerad tid för forskning inom tjänsten, men som nu har det, och därmed eventuellt kan sägas ha fått ökade möjligheter till forskning. Vid institutionen i Stockholm arbetar de för att i bemanningsplanerna kunna reservera sammanhängande undervisningsfri tid åt lärarna. Drygt hälften av institutionerna har även fått en rekommendation om att utöka lärarresursen. Institutionerna i Uppsala och i Stockholm har lyckats göra detta. Institutionen i Stockholm betonar dock att de nu får svårare att anställa ersättare åt de lärare som forskar då ekonomin är försvagad på grund av minskat antal studenter. I Umeå har konsekvensen av ett sjunkande söktryck varit uppsägningar.

Arkiv, folkloristiken, det historiska perspektivet

Enligt bedömargruppen är etnologi ett ämne där man *både i ett historiskt och i ett samtida perspektiv* studerar människors eller grupperas skiftande kulturella uttrycksformer. I utvärderingsrapporten konstaterade bedömarna att inriktningen mot nutid dominerar. En generell rekommendation var att det historiska perspektivet (även folkloristiken) bör ges tydligare utrymme i utbildningen. Bedömarna betonade också vikten av att de studerande får lära känna arkivmaterial och rekommenderade institutionerna att utnyttja arkiven mer i undervisningen. Enligt de flesta respondenter finns ett gott samarbete med kringliggande arkiv och undervisningen har folkloristiska inslag samt vilar på en historisk bas. Högskolan på Gotland arbetar med att bygga upp en större nordisk-baltisk folkloristisk arena genom att skapa en gemensam folkloristisk masterutbildning i samarbete med universiteten i Åbo och Tartu. I Umeå har två lärare nyligen disputerat inom det folkloristiska fältet.

Samverkan, profilering och externa kontakter

Etnologiutbildningarna uppmanades att stärka den nationella ämnessamverkan, och det är tydligt att så har skett. Samtliga respondenter lovordar de årliga ämneskonferenserna som enligt flera har "tagit fart" sedan utvärderingen genomfördes.

Bedömargruppen noterade att de olika utbildningarna inte skilde sig nämnvärt ifrån varandra och menade samtidigt att etnologiutbildningen framstod som nationellt, och i vissa fall även lokalt, förankrad. I detta sammanhang efterlyste bedömarna fler nordiska och internationella inslag i utbildningen, samtidigt som de uppmanade till ökad profilering. Respondenterna instämmer delvis i att det lokala perspektivet dominerar på grundnivå, men hävdar att perspektiven vidgas på de högre nivåerna av utbildningen. Flera av institutionerna menar att då etnologiämnet är relativt litet är det viktigt att den nationella profilen bibehålls. Ett viktigt argument för att erbjuda någorlunda likvärdig utbildning vid de olika lärosätena är att studenterna ska kunna röra sig emellan. I det här sammanhanget kan det vara värt att nämna att musiketnologi i Umeå, som i rapporten lyftes som ett gott exempel på profilering, lades ned 2004 på grund av för litet studentunderlag.

Institutionerna ger i sina uppföljningssvar exempel på framförallt nordiska kontakter. Etnologiämnet vid Högskolan på Gotland planerar tillsammans med universiteten i Åbo och Tartu en masterutbildning i folkloristik (se ovan). Ämnet i Lund planerar tillsammans med universitetet i Köpenhamn ett engelskspråkigt masterprogram. Institutionen i Göteborg beskriver bl.a. att magisterstudenter fått möjlighet att delta i exkursioner och seminarier vid lärosäten i Norge, Island och Finland samt att lärarnas deltagande i internationella konferenser har ökat. Flera av institutionerna har också nordiska och internationella gästlärare och föreläsare.

Det internationella studentutbytet borde också utökas, ansåg bedömargruppen. På Gotland har ett centralt internationellt sekretariat inrättats vid hög-

skolan vilket har gjort att studentutbytet har ökat något. Institutionen i Stockholm skriver att brist på ekonomiska resurser begränsar möjligheterna för doktoranderna att resa utomlands.

Information och uppföljning

Information om ämnet etnologi samt information om vilka yrkesmöjligheter en utbildning i ämnet kan leda till bör bli tydligare och i större utsträckning ges till studenter och presumtiva studenter. Det här betonades i bedömargruppens rapport, och i uppföljningssvaren är det några av institutionerna som berör frågan. Vid institutionen i Göteborg har de t.ex. genomfört en uppföljning av tidigare studenter för att kartlägga "etnologstudenternas etableringsmöjligheter på arbetsmarknaden". Informationssatsningar som gjorts vid institutionen i Umeå har fördröjts på grund av en kärv ekonomisk situation. Vid institutionen i Stockholm har man integrerat studiebesök och praktikmoment i olika tematiska kurser och man arbetar med att utforma ett praktikmoment även på masternivå. Vid ämneskonferenserna förs frågan om en gemensam portal där etnologämnet kan marknadsföras.

Forskarutbildningen

Bedömargruppen rekommenderade institutionerna att se över forskarutbildningen, då de såg ett behov av en större tydlighet kring rutiner, krav och förväntningar. Dessutom betonade bedömargruppen att villkoren för doktorander med olika anställningsförhållanden borde utjämnas. Samtliga institutioner med forskarutbildning har, i olika hög grad, sett över forskarutbildningen. Lund har efter rekommendation infört en doktorandhandbok av den typ som Umeå lovordades för. Stockholm har tydliggjort regler och rutiner, Uppsala har genomfört en översyn av forskarutbildningen, senast i form av en revidering av allmän respektive individuell studieplan. Institutionen i Göteborg, liksom den i Lund och Stockholm har tagit fast på bedömarnas rekommendation att forskarhandledarna ska genomgå handledarutbildning.

Facköversättning

Utvärderingen omfattade endast en utbildning: facköversättarutbildningen vid Göteborgs universitet. Bedömargruppen fann utbildningen vara av god kvalitet.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Lärosätet själv anger i uppföljningen att utvärderingen var bra för översättarutbildningen, inte minst för att utbildningen synliggjorts och fått goda omdömen. Facköversättarutbildningen betraktas som en viktig del av utbildningarna vid humanistiska fakulteten. I samband med att utbildningen anpassades till den nya examensordningen tog man fasta på bedömargruppens synpunkter och rekommendationer. Man menar att utvärderingen bidragit till att hitta ännu bättre former för översättarutbildningen. En förändring som genomförts är att utbildningen idag inte bara gäller facköversättning, utan även litterär och populärvetenskaplig översättning.

Rekommendationer och reaktioner

Bedömargruppen framhöll i utvärderingsrapporten att översättarutbildningen håller en hög standard och att dess resultat är gott. Två brister identifierades som bedömarna ansåg borde åtgärdas. Det handlade dels om att kriterierna för betygssättning av tentamina och, i synnerhet, uppsatser måste tydliggöras och dokumenteras, dels rörde det progressionen mellan den första och den andra uppsatsen. Progressionen måste klargöras genom att högre vetenskapliga krav ställs på den senare uppsatsen.

Kriterierna för betygssättning av tentamina och uppsatser har ännu inte tydliggjorts och dokumenterats. Däremot har man starkt tagit fasta på den andra rekommendationen att tydliggöra progressionen mellan de båda uppsatserna, särskilt i fråga om vetenskapliga krav. Inför den andra uppsatsen hålls gemensamma seminarier för alla inblandade källspråk. Uppsatsarbetet övervakas, förutom av handledarna, också av seminarieledarna. Slutseminarierna är offentliga. Uppsatsarbetet under termin fyra engagerar i dag alla översättarutbildningens lärare, föreståndare och andra intresserade.

Många språkinstitutioner medverkar

Utbildningen är ett samarbete mellan flera språkinstitutioner, där institutionen för svenska språket har kursansvar. Samarbetet mellan institutionerna är formaliserat kring en ledningsgrupp med representanter från alla samverkande institutioner och ett lärarkollegium som sammanträder några gånger per termin. I utvärderingen påpekade bedömargruppen att det fanns en del problem

med att det var så många institutioner inblandade i utbildningen och att viss samsyn på utbildningen saknades. Några punkter som bedömarna menade borde förbättras var

- att kursledningen borde ha tätare sammankomster
- att mer fokus borde läggas på samsyn vad gäller pedagogik och kursinnehåll
- att utbildningen behövde en egen fysisk mötesplats
- att kursföreståndarens arbetsinsats borde beräknas på ett mer realistiskt sätt.

I uppföljningen framkommer att kursledningen inte har fler sammankomster på grund av tidsbrist, men att man i hög grad sköter kontakterna via e-posten. Någon gemensam mötesplats finns inte heller och man anser inte att man har behov av det. Ändå menar man att man uppnått mer samsyn kring kursinnehållet i dag än tidigare. Samtalsklimatet mellan parterna är bra och det finns en samsyn kring kvaliteten i utbildningen. Kursföreståndarskapet har ökat från 10 till 25 procent av en heltidstjänst.

Mer integrerad dataundervisning och bättre yrkesanknytning

Översättaryrket är i hög grad baserat på användandet av informationsteknik (IT). I utvärderingen framkom att IT utnyttjades i relativt liten grad i utbildningen. Bedömarna rekommenderade att IT-utrustningen uppdaterades och att tekniken skulle integreras mer i undervisningen. Bedömarna efterlyste också en tydligare yrkesanknytning till utbildningen.

Vid uppföljningen har framkommit att alla studenter nu får tillgång till för dem speciellt avsedda dataprogram som de kan arbeta med. Översättningsuppgifterna från de olika källspråken integreras i undervisningen.

En ny delkurs om 6 högskolepoäng, yrkeskunskap I samt yrkeskunskap II, har också skapats där sådan informationsteknik som är direkt riktad till översättare fått stort utrymme. En professionellt verksam översättare har också anställts som lärare i en av dessa delkurser för att utbildningen ska vara i fas med den verksamhet som bedrivs på översättningsbyråer, institutioner och företag. Vidare förbereder man för att införa praktikmoment eller annan praktisk verksamhet i dessa kurser.

Lärare

De lärare som medverkar i utbildningen har hög akademisk kompetens, men det finns inget generellt krav på att deras forskning ska vara inriktad mot översättning. De krav på kunskaper och pedagogik som ställs på den som undervisar på en översättarutbildning skiljer sig från de krav som ställs på ”vanlig” språkundervisning, och därför menade bedömarna att lärarnas kompetensutveckling borde ges en specifik inriktning mot översättning. Bedömarna betonade också att man vid nyanställningar borde prioritera lärare med erfarenhet av översättning.

Någon särskild kompetensutveckling har inte kunnat genomföras i någon större skala. Lärarna ansvarar själva för sin kompetensutveckling. Strävan är att de undervisande lärarna alltid ska ha någon slags översättningsbakgrund. Det är dock de enskilda språkinstitutionerna som tillhandahåller personal till utbildningen, och ibland kan det råda brist på lärare med sådan bakgrund.

Forskning och forskningsanknytning

Bedömarna menade att forskningen om översättning borde vara ett tydligare inslag i utbildningen. Ett förslag från bedömarnas sida var att lärarna engagerades i ett gemensamt forskningsprojekt. Även studenternas möjligheter att gå vidare till forskarutbildningen menade bedömarna måste tydliggöras.

Lärosätet menar att man tagit fasta på att forskningsanknyta utbildningen mer. Numera genomsyrar det översättningsvetenskapliga perspektivet samtliga delkurser. Det är också möjligt för studenterna att skriva sina självständiga arbeten inom översättningsvetenskap. Översättningsvetenskap har också fått större utrymme i en kurs under utbildningens sista termin. Man menar att detta därmed också stärkt det internationella perspektivet i utbildningen. Någon forskarutbildning i översättning finns inte vid Göteborgs universitet. Däremot kan en doktorand ha översättning som avhandlingsämne och skriva inom ramen för t.ex. svenska eller nordiska språk. Doktoranderna utgör en länk mellan sina respektive språkinstitutioner och översättarutbildningen. Eftersom arbetsmarknaden är så gynnsam för dessa studenter väljer de flesta att börja arbeta som översättare i stället för att forska efter utbildningen.

Något gemensamt forskningsprojekt för lärarna finns det varken tid eller pengar för.

Internationalisering

Bedömarna menade att det internationella perspektivet borde stärkas, t.ex. genom samarbete med översättarutbildningar i övriga Norden och EU. Lärosätet menar att ett sådant samarbete inte har kunnat utvecklas på grund av resursbrist. De internationella kontakterna består av gäster från t.ex. Bryssel och Luxemburg. Översättarutbildningen är också aktiv när det gäller gästföreläsare som kommer till humanistiska fakulteten, som behandlar ämnen som tangerar översättningsfältet.

Geovetenskap

Utvärderingen omfattade grund- och forskarutbildning i geovetenskap som gavs vid universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala samt grundutbildning i geovetenskap vid Karlstads universitet. Vidare omfattade utvärderingen grundutbildning i geografi som förutom vid ovan nämnda universitet även gavs vid Linköpings universitet samt vid Mitthögskolan (nu Mittuniversitetet).

Högskoleverket ifrågasatte examensrätten för kandidatexamen i geovetenskap vid Karlstads universitet på grund av bristande ämnesbredd samt brister i lärarkompetensen. Högskoleverket ifrågasatte även examensrätten för kandidatexamen i naturgeografi vid Mitthögskolan på grund av brister i lärarkompetens och kontinuitet i kursutbudet. Efter redovisade åtgärder från lärosätena (se nedan) fann Högskoleverket (2005) inte längre någon anledning att ifrågasätta examensrätterna.

Samtliga institutioner har svarat på uppföljningsfrågorna.

Geovetarprogrammet i Karlstad lades ned kort efter utvärderingen och huvudämnet benämns nu, på bedömargruppens inrådan, naturgeografi i stället för geovetenskap. Mittuniversitetet fattade 2004 beslut om att geografi endast ges på B-nivå och naturgeografi endast på A-nivå i avvaktan på att beslut ska fattas om den framtida organisationen av ämnesområdet geografi, naturgeografi och kulturgeografi. Enligt institutionens svar på Högskoleverkets uppföljningsfrågor (höstterminen 2007) finns inga möjligheter till utveckling för geografi och geovetenskap vid lärosätet. Institutionen i Linköping menar att på grund av universitetsledningens beslut 2004 om ekonomiska nedskärningar har naturgeografi ”i princip lagts ned”.

Bedömargruppen rekommenderade i utvärderingsrapporten att geografiämnet i Lund kraftigt skulle åtgärdas annars att det skulle läggas ned. Institutionen har inte prioriterat ämnet, men har tillsvidare behållit möjligheten för studenterna att examineras i ämnet. De fåtaliga studenterna ges individuellt anpassade studieprogram.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Hälften av institutionerna anser att utvärderingen fungerat som ett stöd eller ett komplement till det egna kvalitetsarbetet. Någon hänvisar till att bedömargruppens synpunkter kunnat användas som argument för en höjd studentpeng i diskussion med fakultetsledningen. En annan institution bedömer att utvärderingen haft begränsad effekt på verksamheten; de kvalitetshöjande åtgärder man genomfört skulle ha genomförts även utan utvärderingen samtidigt som flera relevanta rekommendationer inte kunnat följas av åtgärder eftersom resurser saknats. En av institutionerna påpekar att självvärderingen tog mycket

tid i anspråk men att man i efterhand upplever nyttan av det arbetet när det gäller utvecklingsarbetet av grund- och forskarutbildningen.

Rekommendationer och reaktioner

Studentrekrytering

I rapporten från 2004 konstaterades att studenttillströmningen minskat under ett antal år som föregått utvärderingen. Vid tiden för utvärderingen hade minskningen planat ut men ett överskott av studieplatser var ett faktum. Bedömarna konstaterade en överetablering av kursutbudet och påpekade att en koncentration borde ske. Geologen i Lund beskriver att en omorganisation har lett till att tre studiegångar har blivit två, vilket inneburit att antalet kurser reducerats. Ett försök till samordning av kurser har skett i Stockholm, där man tagit kontakt med Uppsala och KTH i syfte att erbjuda gemensamma kurser för större studentgrupper. Några av institutionerna beskriver vilka åtgärder de vidtagit för att försöka öka studentrekryteringen. Fakulteten i Umeå gör riktade satsningar för att öka intresset för naturvetenskap hos eleverna i gymnasieskolan bl.a. genom informationsverksamhet riktad till studie- och yrkesvägledare samt lärare i skolan. Institutionen i Göteborg, som påpekar att det finns ett stort samhälleligt behov av geovetare, kommer att satsa på att finna nya vägar för rekrytering av studenter. Stor vikt läggs vid webbplatsen som utvecklas kontinuerligt. I Linköping har de bland annat inlett samarbete med flera gymnasieskolor i regionen för att stärka gymnasiegeografien och på så sätt förhoppningsvis på sikt kunna öka rekryteringen till geografikurserna. I Uppsala har man planer på att anställa en ny studievägledare som i sin tjänst även ska arbeta med studentrekrytering. På geologen i Lund har de under två år haft en informatör anställd på en halvtidstjänst med syfte att öka studentrekryteringen, dock utan synbart resultat. Geovetenskapen i Lund var dock den enda som enligt rapporten inte drabbats av den kraftiga nedgången i antal sökande.

Möjligheter till kompetensutveckling och forskning

De uppgifter som bedömarna fick tillgång till i samband med utvärderingen visade att nittio procent av de fast anställda lärarna i geovetenskap var disputerade och att en hög andel var forskningsaktiva. En av bedömarnas generella rekommendationer i rapporten var att institutionerna i större omfattning långsiktigt ska planera för den enskilda lärarens kompetensutveckling, genom exempelvis garanterat utrymme för forskning. Bedömarna uppfattade att lärarna hade för lite tid till kompetensutveckling, att flera lärare saknade forskningsutrymme inom tjänsten samt att det inte avsattes tid för pedagogisk utveckling och utvecklingsarbete. Endast för en enskild institution (Linköping) lämnas en specifik rekommendation att det bör skapas utrymme för lärarnas forskning och för ytterligare en institution (Umeå) skrivs uttryckligen att lärarnas möjligheter till forskning är begränsade. De begränsade forsknings-

möjligheterna i Umeå har dock inte föranlett någon specifik rekommendation, och institutionen har inte heller särskilt kommenterat det i uppföljningssvaren. Ovan nämnda rekommendation har inte hörtsammats av ledningen vid Linköpings universitet. Flera institutioner hade pressad ekonomi och lärarna hade en hög arbetsbelastning, vilket i några fall har lett till sjukskrivningar. I Göteborg var det geografilärarna som verkade ha en särskilt pressad situation och den specifika rekommendationen kring detta tema riktades till institutionen där. Informationen i uppföljningssvaren från Göteborg visar att sjukskrivna lärare rehabiliterats och att samtliga lärares arbetsuppgifter preciseras i tjänstgöringsplanerna.

Earth system science samt en gemensam grund

Bedömarna beskriver i rapporten att undervisningen i geovetenskap har ändrats från att i huvudsak ha varit beskrivande till att bli mer fokuserad på förståelse och inriktad mot globala geovetenskapliga processer. Samtidigt skriver de att det krävs ökad samverkan över disciplingränserna för att förändringen mot undervisning i s.k. earth system science ska genomsyra alla svenska geologiutbildningar. Bedömarna betonade även vikten av att studenterna i olika geovetarutbildningar får en likartad grund vad gäller baskunskaper samt synsätt och arbetsmetoder typiska för geovetenskap. Institutionen i Göteborg betonar att de i grundkursen i geovetenskap har fokus på earth system science. Även i Uppsala lyfter man fram att den inledande kursen på geovetarutbildningen ("Planeten Jorden", 30 hp) har detta fokus. I Uppsala lyfter man fram att de internt samlokaliserat sina geovetenskapliga utbildningar och menar att förutsättningarna för integration mellan geovetenskapens olika delar därmed förbättrats. Institutionen i Uppsala menar även att de arbetar för ett "nationellt liknande geovetarkurssystem".

Bredd och profilering

Både geovetenskap och geografi har en stor innehållsmässig spännvidd. Det är endast de stora miljöerna som kan erbjuda hela bredden, påpekade bedömarna. I utvärderingsrapporten framhölls att profilering är bra under förutsättning att det tydligt framgår att det inte är områdets hela bredd som erbjuds. Som helhet täcker de geovetenskapliga utbildningarna relativt väl in samhällets behov, ansåg bedömarna, men det saknas specialiseringar mot hydrologi och tillämpad geofysik.

Göteborg påpekar att tillämpad geofysik alltid varit en viktig del i utbildningen och att de arbetar med att rekrytera en lektor i tillämpad geofysik. I Uppsala har man förstärkt områdena hydrologi och tillämpad geofysik genom nya kurser på kandidat- respektive masternivå.

Karlstads universitet blev, som beskrivits ovan, ifrågasatta på grund av bristande bredd i lärarkompetensen. Bedömarna ansåg att den utbildning som marknadsfördes som en geovetarutbildning i själva verket var en utbildning i naturgeografi eftersom det var inom det området som lärarkompetensen

fanns. Universitetet har ändrat utbildningens benämning till naturgeografi. I Lund är naturgeografi enligt bedömarna så snävt profilerad att benämningen naturgeografi kan ifrågasättas. Lärarnas forskningskompetens samt kursutbudet är inriktat mot ekosystemanalys, biogeofysik, biogeokemi och fjärranalys. Bedömarna menade att allt för liten del av utbildningen behandlar centrala fält inom naturgeografin såsom exempelvis geomorfologi, och rekommenderade institutionen att bredda utbildningen eller att ändra ämnesbeteckning. Institutionsföreträdarna menar att utbildningen har en tillräcklig bredd, men däremot tog de fasta på bedömarnas synpunkt att det även fanns behov av ett större inslag av hydrologi. Kursen ekosystemhydrologi, 15 hp, har införts på masternivå. Institutionen har även lämnat ett nytt namnförslag på utbildningen till fakulteten: *naturgeografi, klimat och ekosystem*. Den relativt goda studentrekryteringen som rapporterades 2004 har enligt uppgift från institutionen ökat ytterligare.

Integration mellan naturgeografi och kulturgeografi

Bedömargruppen betonade upprepade gånger i rapporten att det för geografiutbildningen är vitalt att de båda delarna naturgeografi och kulturgeografi integreras med varandra. Linköpings universitet var det enda lärosäte där de två delarna var samlokaliserade och dessutom verkade integrationen fungera. Utifrån uppföljningssvaren är det dock tydligt att ledningen vid universitetet inte satsar på området. Trots att utbildningens olika delar på vissa lärosäten inte finns i samma stadsdel eller ens i samma stad, verkade integrationen fungera bra på de flesta håll. Vid utbildningarna i Stockholm och Göteborg uppfattade bedömarna en särskilt god integration. Utbildningen i Uppsala hade enligt bedömarna under de år som föregick utvärderingen genomgått en utveckling mot ett mer integrerat geografiamne, men enligt uppföljningssvaren från institutionen för geovetenskaper har samarbete mellan naturgeografi och kulturgeografi försämrats så till den grad att de sett sig tvungna att säga upp det. Geografiutbildningen vid Mittuniversitetet, vars olika delar var lokaliserade till två skilda orter ges nu, som noteras ovan, endast på B- respektive A-nivå. En ökad integrering av delområden har dock eftersträvats och till viss del uppfyllts inför läsåret 08/09.

Yrkeskopplingen

Med tanke på att flertalet av studenterna ska gå till yrkesverksamhet utanför universitetsvärlden menade bedömarna att utbildningen skulle vinna på att fokusera användbarheten av kunskaperna i praktiska tillämpningar ute i samhället, t.ex. genom fler externa lärare och bättre kontakt med näringslivet. Undervisningen bör också i större utsträckning göras problemorienterad och rymma färdighetsträning i olika analys- och mätmetoder (t.ex. den s.k. GIS-metoden). Lund, Uppsala och Göteborg påpekar att de har stort fokus på problemorienterad undervisning och att ambitioner finns på att stärka den biten ytterligare. Göteborg informerar också om att de tillsammans med Hög-

skolan Väst (initiativtagare) planerar starta en yrkesinriktad utbildning som kustzonsplanerare där GIS-metoden (se ovan) kommer att spela en stor roll. Vid Karlstads universitet har en utveckling mot en alltmer tillämpad kursverksamhet skett, som en logisk följd av att studentunderlaget inte tillåtit en etablering av forskarutbildningsnivå. Naturgeografi finns med inom GIS-ingenjörsprogrammet och påbyggnadsutbildningen på masternivå i samhällslelig riskhantering.

Naturgeografi i Lund har satsat mycket på att öka kontakterna med arbetsmarknaden, exempelvis har de startat en ny kurs, natur- och miljöarbete i samhället, som till stor del drivs av yrkesverksamma naturgeografer. Med hjälp av en alumnenkät försöker man i Umeå analysera hur utbildningen kan förändras för att öka studenternas anställningsbarhet.

Stort antal forskarutbildningsämnen, men få kurser

En allmän rekommendation gällande forskarutbildningen är att det förhållandevis stora antalet forskarutbildningsämnen (antalet var vårterminen 2003 18 och antalet aktiva doktorander var 229) bör ses över eftersom vissa av miljöerna blir små med få doktorander. Endast Göteborg (5 FU-ämnen och 40 aktiva doktorander) har fått denna rekommendation specifikt, och av uppföljningen framkommer att fakulteten utreder de olika institutionernas forskarutbildningsämnen.

Utbudet av forskarutbildningskurser generellt skulle behöva förbättras samtidigt som det finns för få obligatoriska kurser och för de olika ämnena specialiserade kurser. Bedömare påpekade att det för varje ämne måste finnas en kärna av gemensamma kurser och gemensam litteratur. För att förbättra kursutbudet rekommenderades lärosätena att i större utsträckning samverka.

Institutionen för geovetenskaper vid Uppsala universitet samverkar med bl.a. Göteborgs universitet, KTH, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Nordiska riksmuseet och Stockholms universitet gällande forskarutbildningen.

Fakulteten i Göteborg har avsatt särskilda medel för att anordna forskarutbildningskurser vilka kan säkerställa ett större utbud. Doktoranderna kommer att uppmuntras att gå dessa kurser.

Kulturvetenskap

Utvärderingen omfattade Göteborgs universitet, Högskolan i Gävle och Högskolan i Trollhättan/Uddevalla (nu Högskolan Väst).

Svar på Högscoleverkets uppföljningsfrågor har inkommit endast från Högskolan Väst.

Högskolan i Gävle fick i samband med utvärderingen sin examensrätt i kulturpedagogik ifrågasatt, främst på grund av bristande kontinuitet och stabilitet i utbildningen. Ett år efter ifrågasättandet fick högskolan fortsatt examensrätt efter att ha redovisat genomförda samt planerade åtgärder.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Den aktuella institutionen vid Högskolan Väst har på ett eller annat sätt beaktat samtliga specifika och generella rekommendationer. Högskolan uppger att utvärderingen har varit en viktig del i ett kontinuerligt utvecklingsarbete. Vidare menar man att utvärderingen lett till en höjning av ämnets status vid högskolan.

Rekommendationer och reaktioner

Kulturbegreppet och inriktning

En generell rekommendation till utbildningarna var att fokusera kulturbegreppet och tydligt ange profil och inriktning. Vilket eller vilka kulturbegrepp som utbildningen utgår ifrån ska kunna anges. Den första delkursen i den kulturvetenskapliga utbildningen vid Högskolan Väst behandlar kulturbegreppet och teori- och metodundervisningen har utökats. Institutionen anger också att utbildningen utvecklats mot det s.k. ”Cultural studies” området vilket i utvärderingsrapporten anges vara en relativt ny form av interdisciplinärt studium med fokus på samtidskulturen.

Utveckling av kulturvetenskapen

Bedömarena uppmanade till samverkan, gärna i form av nätverk, för att gemensamt kunna föra kulturvetenskapen framåt. En tätare kontakt mellan utbildningarna kan stärka de olika profilerna och, i förlängningen, om profilerna blir tydliga och kommuniceras, öka studentrekryteringen. Att forskning i kulturvetenskap sker är högst väsentligt för utvecklingen, betonade bedömarena, och menade att en forskarutbildning i kulturvetenskap borde inrättas. Enligt uppföljningssvaren har kulturvetenskapliga nätverk etablerats. Ett exempel på samarbete är det mellan Högskolan Väst och lärosätena i Göteborg, Karlstad, Borås och Malmö, vilket bl.a. har resulterat i att Västsvenska forskarskolan i

kulturstudier etablerades 2007. Institutionen beskriver också ett för lärarna på högskolan gemensamt projekt med rubriken ”Filmproduktion mellan industri och estetik” som stärkt den kulturvetenskapligt specifika kompetensen på olika sätt.

Rekrytering av studenter

En rekommendation som riktades enbart till Högskolan Väst var att satsa på tydligare informations- och rekryteringsinsatser. Bedömare konstaterade att studentunderlaget sjunkit och att informationen i utbildningskatalogen kunde bli tydligare. Högskolan skriver i uppföljningssvaren att institutionen har avsatt särskilda medel för information till och rekrytering av studenter. Vidare har en lektor på 10 procent av sin tjänst arbetat med marknadsföring. I vilken mån detta har resulterat i ökad studentrekrytering kanske var för tidigt att uttala sig om vid tiden för uppföljningssvaren.

Yrkeskoppling

Flertalet kulturvetenskapliga utbildningar har vuxit fram ur mer eller mindre yrkesinriktade utbildningsprogram. De utvärderade utbildningarna har, i varierande utsträckning, inslag av praktik och projektarbeten inom kulturområdet. För Högskolan Väst konstaterade bedömare att kontakterna med det omgivande näringslivet och samhället var begränsade. Kontakterna har förbättrats genom en projektarbetskurs som ingår i det lokala program där kulturvetenskap är huvudområde. Med anledning av den koppling till yrkeslivet som finns i utbildningarna uppmanade bedömare till en kontinuerlig uppföljning av studenterna. Sedan utvärderingen har Högskolan Väst genomfört två alumnundersökningar samt skapat ett nätverk med f.d. studenter som enligt uppgift gagnat både utbildningen och regionen.

Internationalisering

En generell rekommendation som gavs i utvärderingsrapporten var att de internationella kontakterna borde utökas och få genomslag i kurslitteraturen samt resultera i fler internationella studentutbyten. Ledningen vid högskolan har tillsatt extra medel som ska användas för att stärka internationaliseringen vid institutionen. Inslaget av internationell kurslitteratur har ökat och informationen till studenterna om deras möjlighet till utlandsstudier har stärkts. Förutom de kontakter man redan hade med University of Namibia har kontakter tagits med två universitet i Australien med syfte att inleda studentutbyte.

Orientaliska och afrikanska språk samt Mellanösternkunskap

Inom ramen för denna utvärdering ingick 16 examensämnen, vilka var afrikanska språk, arabiska, arameiska/syriska, assyriologi, hebreiska, hindi, indologi, iranska språk, jämförande indoeuropeisk språkforskning, kurdiska, Mellanösternkunskap, semitiska språk, swahili, Sydasienkunskap, tamil och turkiska språk.

Kandidat- och magisterexamensrätten ifrågasattes för hebreiska vid Göteborgs universitet samt för hindi, kurdiska och tamil vid Uppsala universitet. Högskoleverket ansåg vidare att Lunds universitet saknade förutsättningar att bedriva forskarutbildning i semitiska språk och att Uppsala universitet saknade förutsättningar att bedriva forskarutbildning i assyriologi, indologi, iranska språk, jämförande indoeuropeisk språkforskning, semitiska språk och turkiska språk. För grundutbildningarna fanns bristerna i den kritiska och kreativa miljön med avseende på lärarresurser, och även för forskarutbildningarna fanns det brister i den kritiska och kreativa miljön samt avsaknad av obligatorisk vetenskapsteori och metodorientering.

Ett år efter utvärderingens publicering inkom de berörda lärosätena med redovisningar av genomförda åtgärder och Högskoleverket fann inte längre någon anledning att ifrågasätta examensrätterna.

Efter ett ledningsbeslut vid Lunds universitet var forskarutbildningen i semitiska språk vilande under ett par år. Verksamheten har nu integrerats i det nya Språk- och litteraturcentrum som inhyser det nya universitetsgemensamma Centrum för Mellanösternstudier, som inneburit ett rejält kompetens- och personaltillskott. Med de nya förutsättningarna blir det möjligt att under hösten 2008 återuppta forskarutbildningen i ämnet.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Lärosätena har angett att utvärderingen har fungerat som ett stöd i en pågående förändringsprocess inom ämnet vid lärosätet. Utvärderingen har på ett systematiskt sätt hanterat flera frågor som redan tidigare diskuterats i en del utbildningsmiljöer. Utvärderingen har då fungerat som stöd i lärosätets fortsatta utvecklingsarbete och som ett argument för vidtagna åtgärder, som ibland kostat pengar. Anpassningen till den nya examensordningen och andra förändringar, t.ex. organisationsförändringar, har också påverkat utvecklingen av utbildningarna en hel del och det är inte alltid lätt att se vad som är ett resultat av just utvärderingen.

Den kritik som riktades mot flera utbildningar vid Uppsala universitet innebar att institutionen tvingades till ett svårt men inspirerande utvecklingsar-

bete då prioriteringar behövde göras. Utvärderingen gav i flera fall stöd för tankar som funnits vagt formulerade, men inte systematiskt hanterats vid institutionen.

Vid ett lärosäte upplever man dock att utvärderingen uppmärksammats i mycket liten grad av ledningen vid lärosätet.

Rekommendationer och reaktioner

Längre grundutbildning

Bedömargruppen menade att de utvärderade språken kräver längre studietid än europeiska språk. Anledningarna till detta är dels att språken är så annorlunda än svenska och talas i regioner som ligger långt ifrån Sverige, dels att inläringen omfattar såväl särskilda skriftspråkstudier som studier av ett eller flera talspråk. Därför föreslog bedömargruppen att grundutbildningen borde utvidgas och förlängas. Rekommendationen berörde i första hand Uppsala universitet, eftersom Stockholms universitet redan hade utökat sin utbildning till 120 poäng (nuvarande 180 hp). Även Lunds och Göteborgs universitet hade utvidgat till 100-poängsnivån (nuvarande 150 hp).

Sedan utvärderingen genomfördes har en ny examensordning trätt i kraft och därmed ser bestämmelserna för kandidat- och magisterexamen delvis annorlunda ut i dag än när utvärderingen genomfördes. För en kandidatexamen förutsätts fyra terminers studier inom ett huvudområde om detta är ett nybörjarspråk. Det innebär således en ökning med minst en termin, vilket alltså de allra flesta språken har utökat med.

Ekonomi

De speciella ekonomiska stödsystemen för småspråk som tillämpas är olika utformade vid de utvärderade lärosätena. Principerna för medelstillsdelning, särskilt till forskarutbildningen, är ofta oklara och oprecist uttryckta, menade bedömarna i utvärderingen.

Vid Göteborgs universitet har man fått en bättre ekonomi dels på grund av ett ökat antal helårsstudenter och helårsprestationer i arabiska och indologi, dels på grund av att humanistiska fakultetsnämnden har beviljat ytterligare en kurs i bibelhebreiska.

I Uppsala är det inte möjligt att påverka finansieringssystemet. Den högre ersättning som de små språken får är inte tillräcklig. För att uppnå finansiell balans krävs 30 helårsstudenter. Detta innebär att lärosätet inte heller kan öka lärarresurserna, vilket bedömarna rekommenderade i utvärderingen. Just nu finns det risk för att vissa ämnen kommer att fasas ut helt som examensämnen.

Lärraresurser

I utvärderingen kunde man konstatera att flera av de utvärderade ämnena bars upp av endast en lärare, vilket gör deras nationella existens sårbar och sätter press på de ensamma lärarna. Dessutom minskar det administrativa stödet till lärarna vilket gör att pressen på dem blir ännu större. Bedömarna menade att lärosätena borde sträva mot att ha minst två disputerade tillsvidaretjänster knutna till varje examensämne.

Vid Lunds universitet menar man att två disputerade lärare är orealistiskt i dagens ekonomiska läge. Däremot deltar en professor och fyra disputerade lärare, dock inte tillsvidareanställda, i handledning och undervisning i arabiska och Mellanösternskunskap. Hebreiska som enbart erbjuds på A-nivå har nu en fast lärarresurs fyra timmar i veckan. Någon kurs på B-nivå kommer inte att erbjudas eftersom efterfrågan är obefintlig. De studenter som vill fortsätta studera hebreiska kan göra det vid Köpenhamns universitet.

Vid Stockholms universitet har en biträdande lektor anställts för att ansvara för Mellanösternstudier. Tack vare detta ökar handledarkapaciteten till att omfatta även arabisk litteratur och Mellanösternstudier.

Att utöka lärarresurserna i kurdiska vid Uppsala universitet har inte gått att genomföra. Kompetensen är svår att finna. I stället kommer kurdiska att integreras inom ramen för iranska språk. Inte heller i hindi har man, av ekonomiska skäl, kunnat anställa en lektor. Studentunderlaget är för litet för att detta ska kunna genomföras. Professorn har dock kompetens i både hindi och bengali. Institutionen har inte heller haft ekonomisk möjlighet att anställa den forskare i arameiska och syriska som har varit knuten till Uppsala universitet. Däremot har samarbetet med hebreiska etablerats och timantalet på undervisningen har kunnat utökas, t.ex. i judisk traditionslitteratur.

I utvärderingen var bedömarna tydliga med att poängtera att sanskritundervisningen för grundutbildningsstudenterna i jämförande indoeuropeiska språkforskning borde särskiljas från indologistudenternas sanskritundervisning vid Uppsala universitet. Anledningen var att ämnet jämförande indoeuropeiska språkforskning behövde få en tydligare inriktning på språkkomparation. Av uppföljningen framkommer att sanskritundervisningen fortfarande är gemensam på grund av att studentunderlaget är litet. Om undervisningen skulle delas upp skulle också fler lärare behöva anställas, vilket av ekonomiska skäl inte är möjligt i nuläget. Universitetet ser inte några stora problem med denna samläsning eftersom kunskapsinnehållet till stora delar är gemensamt på lägre nivåer i de två ämnena.

Nationell samverkan

Bedömargruppen förordade en större nationell samverkan mellan svenska och nordiska lärosäten.

Samarbetet mellan Stockholms universitet och Uppsala universitet i indologi har förbättrats, men är ännu inte särskilt omfattande. Det beror delvis på att universiteten och högskolorna i Mälardalsregionen år 2005 ingick ett

avtal på rektorsnivå angående språkutbildningarna. Avtalet innebär att man på sikt avser utveckla ämnet vid Stockholms universitet. Däremot har samarbetet i arabiska stärkts mellan de två universiteterna och ett samarbetsavtal har tecknats.

Uppsala universitet upplever att det varit svårt att få till stånd ett formellt samarbete med Stockholms universitet i semitiska språk, vilket rekommenderades i utvärderingen. Den arabiska avdelningen i Stockholm är mycket liten. Det finns dock viss informell samverkan i form av deltagande i seminarier, handledning och informationsutbyte. I juni 2008 planeras en internationell konferens om arabisk litteratur i Uppsala då en lektor från Stockholms universitet kommer att medverka.

Indologin vid Uppsala universitet har etablerat ett samarbete med Karlstads universitet kring utlandsstudier i Indien.

Forskarutbildning

Bedömaregruppen gav lärosätena en rad rekommendationer för att stärka doktorandernas rättssäkerhet, garantera den metodologiska och vetenskapliga djupet i utbildningarna samt underlätta för doktoranderna att klara sina studier på avtalad tid.

Forskarutbildningen i afrikanska språk vid Göteborgs universitet rekommenderades i utvärderingen att säkra resurserna till afrikanska doktorander. Av uppföljningen framgår att resurser finns för detta. Det är dock problematiskt att hitta lämpliga kandidater. De svenska förkunskapskraven är inte anpassade till utländska forskarstuderande. Även de svenska doktorandernas förkunskaper behövde ses över. Exempelvis ansåg bedömarna att lärosätet på sikt borde överväga att etablera en grundutbildning i afrikanska språk. Lärosätet menar att detta inte är aktuellt då det är mycket kostsamt. Två doktorander har under 2007 disputerat och det ser lärosätet som ett bevis för att urvalssystemet fungerar väl. En av de nyutexaminerade doktorerna är nu anställd vid universitetet för att utveckla grundutbildningen i somaliska språket. År 2005 påbörjade två doktorander sin forskarutbildning.

Vid Uppsala universitet har man satsat mycket på att ge forskarutbildningen en tydligare struktur. Det finns nu en studierektor för forskarutbildningen vid institutionen och en personaladministratör som har särskilt ansvar för doktoranderna. Antagningen till forskarutbildningen sker enligt fakultetens riktlinjer. Metodkurser utgör obligatoriska delar i alla forskarutbildningar. Alla doktorander har minst en biträdande handledare utöver huvudhandledaren. Institutionen har inte fasta doktorandtjänster kopplade till något språk. Det finns dock en strävan att fördela medlen så att varje forskarutbildningsämne ska ha minst en doktorand.

I utvärderingen påpekades att lärosätet borde följa upp de lågaktiva doktoranderna i semitiska språk vid Uppsala universitet. Enligt uppföljningen har antalet lågaktiva doktorander nu minskat då några har givits finansiella möj-

ligheter att slutföra sin forskarutbildning. I semitiska språk återstår nu en doktorand som också erbjudits finansiering för att slutföra sin forskarutbildning.

Hebreiska vid Göteborgs universitet rekommenderades i utvärderingen att möjliggöra forskarutbildning i semitiska språk. Denna rekommendation har man inte tagit fasta på, då adjunkten i ämnet fortfarande inte har disputerat.

Interdisciplinära stormiljöer och möjligheter till utlandsstudier

Bedömargruppen såg positivt på de storinstitutioner/språkcentrum som inrättats vid Lunds och Uppsala universitet. Dessa miljöer säkrar den kritiska och kreativa miljön och underlättar samverkan mellan språkutbildningarna pedagogiskt och ekonomiskt.

I Uppsala har samarbetet inom institutionen ökat betydligt genom gemensamma metodkurser och en bredare seminariemiljö. Vidare har språkområden utvecklats, vilket också ökar möjligheterna att samarbeta mellan språken. Exempelvis kommer examen på grundnivå och avancerad nivå i fortsättningen att erbjudas inom semitiska språk som omfattar såväl arabiska, hebreiska, arameiska/syriska som assyriologi.

Examen i swahili kommer inte att ges i framtiden eftersom Uppsala universitet anser att det inte är ekonomiskt möjligt att anställa fler lärare. För studenter som vill gå vidare mot en examen med inriktning mot swahili, avser man att utveckla en plan för att studenterna ska kunna göra det inom ramen för lingvistik. Även magisterprogrammet i Sydasienskunskap är nedlagt då antalet sökande var alltför lågt. I stället har man infört hindi som inriktning inom ramen för orientalistikprogrammet. För tamil finns också planer på att erbjuda det som ett valfritt språk inom orientalistikprogrammet. För närvarande ges ingen undervisning alls i tamil på grund av att kompetens saknas. Även för jämförande indoeuropeisk språkforskning diskuteras samarbeten både inom institutionen (med t.ex. lingvistik och klassiska språk) och på fakultetsnivå. Man menar att det är viktigt att bygga en rimlig bas för ämnet. Indologin är ett område där behovet av att stärka den regionspecifika samverkan inom och utom universitetet är viktigt. Inom universitetet har seminarieverksamheten förbättrats genom att det nu finns ett Sydasienseminarium som regelbundet träffas. Seminariet samlar forskare inom olika discipliner som arbetar med Indien och Sydasiens. Vidare har man för att på bästa sätt kunna utnyttja de begränsade personella resurserna integrerat indologi och andra språkämnen som ett sammanhängande område för studier. Det ökar bland annat möjligheterna till gemensamma metodkurser med studenter i hindi och sanskrit.

Assyriologin i Uppsala samarbetar i ett projekt för att skapa en forsknings- och undervisningsmiljö kring ”The Urban Mind” där även arkeologi, antikens kultur och samhälle samt klassiska språk medverkar. Planer finns också på att bygga upp ett klassiskt utbildningsprogram på grundnivå.

Indologin vid Stockholms universitet har bytt organisationstillhörighet och tillhör numera den nybildade avdelningen för Syd- och Centralasienstudier.

Att öka internationaliseringen så att fler studenter får möjlighet att studera utomlands, menade bedömaregruppen ökar kvaliteten i språkutbildningarna.

Vid Lunds universitet har man skapat stormiljöer inom språk- och litteraturcentrum och även satsat mer på internationaliseringen. Det finns ett formaliserat utbyte med bl.a. flera arabiska universitet.

Afrikanska språk vid Göteborgs universitet har utökat sitt internationella samarbete. Bland annat har man Erasmusutbyten med fem utländska universitet, samarbeten med afrikanska länder och man har presenterat artiklar på internationella konferenser. Vetenskapliga artiklar har publicerats i internationella tidskrifter och publikationer och flera utländska gäster har besökt institutionen.

Arabiska och Mellanösternkunskap vid Göteborgs universitet samverkar nu med varandra och ger gemensamma föreläsningar. Samarbetet inom universitetet har också ökat bl.a. genom att ämnesövergripande forskningsprojekt har etablerats och diskussioner förs om att ge gemensamma kurser på avancerad nivå samt att bygga upp en gemensam seminarieverksamhet över institutionerna. Inom arabiskan har man också infört formaliserade möjligheter till kvalitetssäkrade utlandsstudier.

Vid Uppsala universitet pågår arbetet med att formalisera utlandsstudier. Studenterna kommer att rekommenderas att genomföra en utlandstermin. Institutionen kommer dock inte ha några möjligheter att ge studenterna något ekonomiskt stöd vid utlandsstudier. I assyriologi och turkiska språk har samarbetsavtal inom Erasmus skrivits med t.ex. Köpenhamns universitet och universitet i Turkiet. Tre till sex studenter kommer årligen från Turkiet och bidrar till ämnesmiljön i turkiska språk. Ett samarbete med Turkiet har också inneburit att en turkisk lektor placerats vid institutionen för en tvåårsperiod.

Profilering

Mellanösternkunskap vid Lunds universitet rekommenderades i utvärderingen att precisera en starkare profil i samarbete med andra utbildningar i landet. Detta har inte skett eftersom den ansvariga lektorn gått i pension och en ny lektor ska utses under 2008.

Även afrikanska språk vid Göteborgs universitet fick i utvärderingen rekommendationen att utveckla en annorlunda profilering för att kunna konkurrera internationellt. En tydlig profil finns nu mot bantuspråk och afrikansk sociolingvistik. Forskningen och forskarutbildningen har denna profil och under 2007 arrangerade institutionen två internationella afrikanska språkonferenser.

Praktisk språkkunskap och metodträning

I utvärderingen menade bedömarna att utbildningarna borde beakta balansen mellan de olika inriktningarna som rör språkstudier, dvs. en traditionell filosofisk inriktning, en praktisk inriktning på tal- och skriftkommunikation samt en lingvistisk eller språkvetenskaplig inriktning.

Vid Uppsala universitet har metodinslagen fått ökad betydelse redan på lägre nivåer, och det finns en tydligare progression i metod- och färdighetsutveckling. I moderna språk har inslagen av språkfärdighetsträning ökat. I arabiska har separata kurser för språkfärdighet införts på A- och B-nivå. Studenterna har också fått en väsentligt ökad undervisningsmängd på A- och B-nivån i arabiska. Fakultetens mål var 8 timmars undervisning i veckan, men man ligger nu på 10–14 timmar per vecka. Detta tack vare det ökade samarbetet mellan olika språk som möjliggjort samläsning i framförallt metodiska moment.

Även vid Lunds universitet ingår nu en teori- och metodkurs i kandidatexamen i arabiska.

Vid Göteborgs universitet har schemalagd språkfärdighetsträning i språklabb införts och det finns separata språkfärdighetskurser.

Studenterna i arabiska vid Stockholms universitet erbjuds nu ett ökat antal timmars undervisning i arabisk språkfärdighet jämfört med när utvärderingen genomfördes 2003.

Psykologi

Utvärderingen omfattade grund- och forskarutbildningar i psykologi samt utbildningar för psykologexamen. Följande lärosäten omfattades av utvärderingen: Göteborgs universitet, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad, Högskolan Trollhättan/Uddevalla (nu Högskolan Väst), Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Mithögskolan (nu Mittuniversitetet), Mälardalens högskola, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet och Örebro universitet.

Höskoleverket kunde i sitt beslut konstatera att samtliga utbildningar uppfyllde kraven för högre utbildning och ifrågasatte inte några examensrätter.

Arton lärosäten har deltagit i uppföljningen.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Erfarenheterna av utvärderingen är generellt goda på lärosätena. Utvärderingen synliggjorde viktiga utvecklingsområden och utgör fortfarande i många fall ett underlag för fortsatt diskussion och reflektion kring psykologiutbildningarna på lärosätena. Många vittnar om att kvalitetsmedvetandet ute på lärosätena har ökat och att kvalitetsarbetet har fått en mer central plats än tidigare. Delaktigheten i kvalitetsarbetet har också ökat bland medarbetarna.

Utvärderingen gav lärosätena en värdefull översyn över hela verksamheten och det blev tydligt och konkret inom vilka områden lärosätena hade sina styrkor respektive svagheter. Ett lärosäte menar att det har varit nyttigt att tvingas ta ett steg åt sidan och systematiskt betrakta sin egen verksamhet. Det har lett till en positiv utveckling av verksamheten. Ytterligare ett exempel är ett lärosäte som i sin ansökan om examensrätt för psykologexamen har utgått ifrån de synpunkter som togs upp i utvärderingen.

Rekommendationer och reaktioner

Lärarresurs

I utvärderingsrapporten konstaterade bedömarna att lärarkapaciteten varierade från god till mycket begränsad. Fyra av institutionerna rekommenderades att konsolidera utbildningen, främst avseende lärarkapaciteten, innan några planer på expansion av verksamheten realiserades. Tre av de fyra institutionerna har lyckats stärka sin lärarkapacitet och har även utvecklat kurser på högre utbildningsnivåer. Ytterligare en institution fick rekommendationen att stärka lärarkapaciteten vilket också har skett.

En generell rekommendation i utvärderingen var att lärarna skulle garanteras tid för kompetensutveckling och forskning i sina tjänster. Fyra institutioner (tre av de fyra som refereras till ovan) fick en specifik rekommendation om detta. Samtliga har tagit fasta på rekommendationen och två av dem hänvisar till en ökad procentsats i arbetstidsavtalet. Lärarnas reella möjligheter till kompetensutveckling och egen forskning var begränsade vid de flesta institutioner, främst på grund av hög arbetsbelastning. Tre lärosäten beskriver vad man gör för att försöka åtgärda detta problem. Vid Högskolan Väst har man nollställt lärarnas övertid genom en extra utbetalning eller kompensationsledighet, och från det läget försöker man sedan genom tjänsteplanering begränsa övertidsarbetet. I Göteborg och Kristianstad har också ansträngningar gjorts för att stärka lärarnas möjligheter att utnyttja den reglerade tiden till forskning, framförallt genom att planera och följa upp arbetstiden. I två andra svar diskuteras förutsättningarna för forskning och kompetensutveckling. Vid Luleå tekniska universitet bereds lärarna tid för forskning i tjänsten, under förutsättning att avdelningen har extern forskningsfinansiering utöver basanslagen. I Kalmar betonar man att ett antal forsknings- och utvecklingsaktiviteter pågår trots en ansträngd arbetssituation för ett flertal lärare.

De mest meriterade lärarna borde undervisa mer, framförallt på de lägre nivåerna, bland annat som ett sätt att stärka forskningsanknytningen menade bedömargruppen. Institutionerna i Linköping, Kristianstad och vid Högskolan Väst betonar att de mest meriterade lärarna undervisar på grundläggande nivåer. Institutionen vid Karlstads universitet frågar sig vilka som skulle undervisa på de högre nivåerna och på forskarutbildningen om den rekommendationen skulle följas.

Kritisk och kreativ miljö

Bedömargruppen uppfattade en viss avsaknad av öppenhet inför olika vetenskapliga teorier och metoder samt även exempel på bristande öppenhet i synen på olika terapeutiska inriktningar och metoder. Två av institutionerna fick specifika rekommendationer om att sträva efter större öppenhet när det gäller val av terapiinriktning. Svaren visar att man har tagit fasta på rekommendationerna och arbetar mot en större öppenhet. Åtta av de övriga institutionerna kommenterar frågan och betonar bl.a. att de har infört en ökad andel kvalitativ metod i undervisningen – som ett svar på bedömarnas rekommendation om en mer integrerad metodundervisning då kvantitativa, statistiska metoder dominerar. I Umeå har de prövat ett system med löpande seminarie- och handledningsverksamhet i kvalitativ metod i samband med uppsatsskurserna. Högskolan Kristianstad har inom institutionen skapat en arbetsgrupp med representanter från psykologi, pedagogik, sociologi och didaktik med syfte att genom samverkan skapa bredd i metodundervisningen. I Linköping har de nu handledare med olika terapiinriktningar så att studenterna har möjlighet att välja inför klientarbetet på psykologprogrammet.

Genus och mångfald

I utvärderingen rekommenderas att genusperspektivet borde integreras och problematiseras i undervisningen i större utsträckning. Samtidigt betonade bedömargruppen att reflektion kring frågor om etnisk och social mångfald borde finnas med som ett naturligt inslag i utbildningen vid fler institutioner. Högskolan i Borås fick en särskild rekommendation att ta tillvara och utveckla de kurser som särskilt lyftes fram i utvärderingen och som fokuserade genusperspektivet och mångfaldsperspektivet. I uppföljningssvaren meddelar högskolan att dessa kurser inte har kunnat upprätthållas på samma nivå som tidigare på grund av ekonomiska nedskärningar. Vid Högskolan Kristianstad finns det inskrivet i alla kursplaner att genusperspektivet ska beaktas, men någon uppföljning av hur detta sker i praktiken har inte gjorts. Inom psykologprogrammet i Lund har en arbetsgrupp bildats (Makt, Etnicitet och Kultur) som arbetar för att fördjupa kunskapen om etnicitet och kulturella olikheter i relation till psykologrollen. Kommentarer om genusperspektivet finns i två tredjedelar av uppföljningssvaren. En av institutionerna påpekar att en genomtänkt strategi ännu inte finns för att kunna integrera genus- och mångfaldsperspektivet i utbildningen på ett bra sätt, och en annan institution menar att lärarna inte har tillräcklig kompetens inom området för att kunna göra det. Ambitioner att stärka perspektivet uttrycks i alla svaren och i de flesta finns också exempel på hur man konkret har gjort det. Utbildning för lärarna i form av seminarier och riktade fortbildningar nämns. I Göteborg finns ett krav i psykoterapikursen att studenten praktiskt ska kunna hantera innebörden av genusperspektiv i psykoterapeutiska sammanhang. Vid en institution finns en jämställdhetsgrupp som bl.a. granskar kurslitteraturen ur ett genusperspektiv. På forskarutbildningen vid Karlstads universitet finns en obligatorisk kurs i genuspsykologi. I Umeå hoppas och tror man att den forskare och de doktorander med genusinriktning som finns vid institutionen ska bidra till att ytterligare stärka de inslag av perspektivet som finns i utbildningen i dag.

Studentinflytande och jämställdhet

I utvärderingen framhölls behovet av att informera studenterna om deras möjligheter till formellt inflytande i beredande och beslutande organ. Det är inte någon tvekan om att institutionerna arbetar seriöst med kursvärderingar inklusive återkoppling och med studentrepresentation. Ett problem som ett antal av institutionerna lyfter fram är dock att få studenterna intresserade. En del av problemet är svårigheten med kontinuiteten för fristående kurser, där många studenter försvinner redan efter en termin. Många studenter har också familj eller andra åtaganden som gör att de inte har tid och möjlighet att engagera sig. En institution tror att studenternas låga engagemang beror på att inte heller lärarna i så stor utsträckning deltar i formella beslutande organ.

I utvärderingen lyftes även behovet av att sträva mot en jämnare könsfördelning såväl bland studenter som i lärargrupperna. Ett par exempel finns på försök att öka andelen män bland studenterna. Luleå tekniska universitet

har engagerat manliga doktorander när man informerat på gymnasieskolor och regementen, och i informationsfoldrar presenteras manliga studenter och alumner. Programinformation har skickats ut till samtliga värnpliktiga i landet. Vid Linköpings universitet har riktade satsningar gjorts mot studenter som studerar vid teknisk fakultet för att på så sätt nå ut till fler manliga studenter.

Tillsättning av doktorandtjänster

Doktorandtjänster bör utlysas externt, i första hand för att öka rörligheten mellan lärosätena, menade bedömargruppen. Institutionen vid Göteborgs universitet har inte beaktat rekommendationen. De anser att den modell för finansiering som tillämpas, och där doktoranderna garanteras anställning i en senare fas av utbildningen, fungerar bra. Till forskarutbildningen i Lund kan studenterna söka antingen på en helt självständig avhandlingsplan eller inom ramen för ett projekt. De aktuella projekten presenteras på forskarutbildningens hemsida. Enligt institutionen i Lund är en positiv konsekvens av den öppna utlysningen att antalet sökande, och även antagna, från utlandet har ökat.

Avhandling och kurser

I utvärderingen framgick att alla forskarutbildningar, utom den i Linköping, hade poängfördelningen 100/60 där kurserna omfattade 60 poäng. I Linköping var fördelningen 90/70, och rekommendationen från bedömargruppen var att den borde harmoniseras med de övriga utbildningarna. Bedömarna tyckte sig se en risk för konkurrensnackdel för doktoranderna i Linköping. Av uppföljningen framgår att fördelningen fortfarande är densamma, men att planer finns på att integrera vissa kurser med bl.a. datainsamlande inför avhandlingsarbetet. Det pågår också en diskussion om att likställa poängfördelningen med övriga utbildningar. En generell rekommendation i utvärderingsrapporten var att utveckla nationella doktorandkurser för att utöka kursutbudet på forskarutbildningsnivå. Utannonsering av doktorandkurser på nationell nivå har provats och kurserna har då getts vid koncentrerade undervisningstillfällen. Det finns en tydlig önskan bland utbildningsföreträdarna att utveckla detta vidare. Göteborg fick rekommendationen att tydliggöra kraven för avhandlingen, då bedömarna uppfattade att de faktiska kraven gällande omfattning och innehåll var otydligt formulerade. Institutionen har nu kommunicerat kraven tydligare, bl.a. har en "typavhandling" tagits fram där man dock betonar att variation förekommer.

I utvärderingen föreslogs också att nationella riktlinjer för publicering bör utarbetas. Institutionen i Göteborg påpekar dock att det redan finns regelbundna träffar mellan ansvariga vid lärosätena för att koordinera kravnivåer och att rutiner för extern granskning av avhandlingsmanus också innebär en form av nationell samordning.

Social- och kulturanthropologi

Utvärderingen av social- och kulturanthropologi omfattade utbildningar vid sex lärosäten: Göteborgs universitet, Högskolan Dalarna, Linköpings universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet och Uppsala universitet. Grundutbildning gavs vid samtliga lärosäten och forskarutbildning vid alla universitet utom Linköpings. Samtliga utbildningar bedömdes hålla en tillräckligt god kvalitet.

Svar på uppföljningsfrågorna har inkommit från samtliga institutioner.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Respondenterna anser att utvärderingen har gett möjlighet till självreflektion och i viss mån även bidragit till genomförandet av kvalitetsförändringar. En av institutionerna hävdar att en positiv effekt av utvärderingen är att samarbetet mellan ämnesgrupperna i landet har ökat både i kvalitet och i kvantitet. Samma institution menar också att ”utvärderingen har gett värdefulla insikter i ämnets internationella status i och med bedömargruppens jämförelse med ämnets status i Danmark, Norge och England”.

Rekommendationer och reaktioner

Möjligheter till forskning behövs

Den första rekommendationen i rapporten riktar sig till lärosätetsnivå och går ut på att samtliga lärare måste få möjlighet till kontinuerlig forskning inom tjänsten. Bedömarna trycker också på att tid för forskning måste kunna tas ut under sammanhängande perioder.

Utifrån uppföljningssvaren förstår man att situationen i det avseendet inte har förändrats nämnvärt. En av institutionerna har tvärtom haft en period där möjligheterna till forskning begränsats ytterligare. Tre av institutionerna hävdar att de arbetar för att öka möjligheterna till sammanhållen tid för forskning.

En annan generell rekommendation i rapporten är att tjänstledighet för forskning eller administrativa uppdrag inte får innebära att studenterna möter enbart eller huvudsakligen vikarier som lärare.

Göteborg har förstärkt andelen fast anställda lektorer och jobbar enligt uppgift på att finna bra lösningar vid tjänstledighet, t.ex. genom att anlita gästprofessorer. Uppsala strävar efter att i större utsträckning utlysa vikariat och tillsvidareanställningar i stället för timanställningar, och man arbetar för att finna en balans mellan lektorernas forskning och undervisning.

Antropologisk metod kräver tid

Antropologerna använder sig i sin forskning ofta av deltagande studier, vilket kräver tid och även resurser för resor och boende. Bedömarna noterar i rapporten att en antropolog bör vistas minst ett år tillsammans med sina "studieobjekt". Beroende på i vilket land studierna sker tillkommer ibland även tid för språkinläring. Det faktum att forskarutbildningen i normalfallet ska slutföras inom fyra år gör att institutionerna måste ta ett större ansvar för att göra fältarbetet genomförbart, både tidsmässigt och finansiellt. Samtidigt måste den antropologiska metoden garanteras.

Göteborg har infört ett nytt förfarande vid antagningen till forskarutbildningen som bättre ska kunna bedöma realismen i att genomföra planerade projekt inom avsatt tid. I Uppsala har den avsatta tiden för doktorandernas handledning ökat och avdelningen har anslagit medel till forskarutbildningen, främst för fältarbetet.

Yrkeskoppling och uppföljning

Tydligare information om vilka yrkesmöjligheter som studier i social- och kulturantropologi kan ge efterlyses av bedömarna.

I Uppsala ingår arbetsmarknadsinformation i de olika kursnivåerna. Institutionen i Lund beskriver att de tillsammans med studenterna arbetar med arbetsmarknadsfrågor. Göteborg har infört arbetsmarknadsdagar för att öka söktrycket och genomströmningen. Stockholm har startat en alumniförening för att stärka kontaktytorna mellan institutionen och yrkesverksamma antropologer. Tanken är att kontakterna ska kunna generera praktikplatser och idéer till uppsatser, samt öka kunskapen om antropologi utanför universitetet. I Linköping har man av resursskäl inte haft möjlighet att systematiskt engagera sig i någon uppföljning av studenterna.

Nationell samverkan

Bedömarna rekommenderade en förstärkning av den nationella samverkan inom ämnet. Samtliga institutioner tar upp frågan, även om en av dem på grund av en instabil personalsituation haft begränsade möjligheter att engagera sig. Ett nationellt nätverk har startats med möten ett par gånger om året där bl.a. frågor kring studentmobilitet och arbetsmarknad diskuteras. Gemensamma kurser på forskarutbildningsnivå, liksom en samordning av kurser på avancerad nivå verkar ha varit på dagordningen.

Studentinflytande

Bedömarna ger en generell rekommendation att studentinflytandet bör stärkas. Sedan hösten 2003 finns i Linköping ett ämnesråd som träffas månatligen. Institutionen vid Högskolan Dalarna har fortsatt att arbeta med återkoppling av kursvärderingarna. Institutionen i Lund betonar att studenterna har goda möjligheter att framföra sina synpunkter, dels via representanter på avdelningsmöten och dels i den pågående dialogen med lärarna. I Stockholm

har man gjort en revidering av sina kursutvärderingar. När det gäller studentinflytande arbetar man i Göteborg aktivt med att få studenter till alla beredande organ men har enligt uppgift inte lyckats fullt ut.

Sociologi, kriminologi, rättssociologi och socialpsykologi

Utvärderingen omfattade grund- och forskarutbildning i sociologi (se nedan), grundutbildning i socialpsykologi vid Högskolan i Skövde, Växjö universitet och Uppsala universitet, grund- och forskarutbildning i kriminologi vid Stockholms universitet samt grund- och forskarutbildning i rättssociologi vid Lunds universitet.

Grundutbildning i sociologi gavs vid Blekinge tekniska högskola, Göteborgs universitet, Högskolan Dalarna, Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla (nu Högskolan Väst), Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Mithögskolan (nu Mittuniversitetet), Mälardalens högskola, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet och Örebro universitet. Forskarutbildning i sociologi gavs vid samtliga nämnda universitet utom det tekniska.

Högskolan Dalarna fick sin examensrätt i sociologi ifrågasatt i samband med utvärderingen. I april 2004 inkom högskolan med en beskrivning av ämnets rekonstruktion, nya kursplaner samt en redovisning av lärarnas kompetens. Högskoleverket fann inte längre någon anledning att ifrågasätta examensrätten.

Svar på uppföljningsfrågorna har inkommit från sjutton av tjugo möjliga respondenter för ämnet sociologi. Kriminologi och rättssociologi har svarat. Två av tre möjliga respondenter har svarat för ämnet socialpsykologi.

Södertörns högskola fick i maj 2008 rätt att utfärda masterexamen i sociologi.

Generella intryck av utvärderingen och processen

Sociologiutbildningen har expanderat sedan mitten av 90-talet. Utbildningen ges vid 21 lärosäten i form av enstaka kurser och som huvudämne eller biämne i olika utbildningsprogram. Vid tiden för utvärderingen beskrevs söktrycket som högt, och bedöarna uppfattade att samtliga institutioner kunde fylla sina utbildningsplatser med god marginal. Snäva ekonomiska ramar och ett på flera håll begränsat forskningsutrymme påverkar i viss mån undervisningskvalitet och forskningsanknytning. Bedöarna sammanfattar dock sitt intryck med att utbildningarna i sociologi, socialpsykologi, rättssociologi och kriminologi ”på de flesta håll håller en nästan förvånansvärt hög nivå” givet förutsättningarna. Sociologiämnet ges, som nämnts ovan, på flera håll som huvudämne i ett utbildningsprogram. Bedöarna betonar vikten av att fördjupning

och progression av ämnet bibehålls även i programmen. Metodundervisningen uppfattas i samtliga ämnen, utom kriminologi, som problematisk. Kvalitativ metod dominerar på bekostnad av kvantitativ metod. Vid flera institutioner är den kvantitativa metodundervisningen alltför begränsad och eller alltför elementär. Forskarutbildningen håller en tillräckligt god kvalitet, samtidigt som färre doktorander antas med följderna att miljöerna krymper. Bedömargruppen betonar vikten av samverkan.

Sjutton av de tjugo respondenterna har kommenterat vilket värde utvärderingen haft. Fyra av dessa är tveksamma till om utvärderingen har någon betydelse för verksamheten. Övriga beskriver bl.a. att kvalitetsmedvetenheten inom organisationen har ökat, att utvärderingen har fungerat som ett stöd för utveckling av ämnet samt bidragit till att konkreta förbättringsåtgärder har genomförts. Institutionen i Göteborg arbetade 2005 fram ett styrdokument för kvalitetsförbättringar och menar att det egna arbetet med självvärderingen samt Högskoleverkets bedömning har utgjort viktiga utgångspunkter. En effekt av utvärderingen vid Blekinge tekniska högskola är att studentinflytandet har stärkts.

Rekommendationer och reaktioner

Lärförsörjning

En av de generella rekommendationerna i utvärderingsrapporten är att samtliga tillsvidareanställda lärare bör beredas sammanhängande forskningsutrymme inom ramen för ordinarie arbetstid. Drygt hälften av institutionerna som ingick i utvärderingen har även fått en specifik rekommendation om detta. Utifrån de svar som kommit in kan man utläsa att i princip ingenting har hänt. Stor arbetsbelastning och bristande ekonomiska resurser är huvudanledningarna till att man inte lyckats få till stånd sammanhängande tid för forskning. Det mest konkreta som tas upp i svaren är att det vid Luleå tekniska universitet har skapats tid och resurser för meritering av två docenter som har befordrats till professor. Knappt hälften av institutionerna uppmanades att försöka stärka sin lärarresurs, antingen genom nyrekrytering eller genom att göra om visstidsanställning eller vikariat till tillsvidareanställning. Fem av dessa elva har i viss mån lyckats med detta, tre har inte svarat och två formulerar sig kring framtida planer. En av institutionerna beskriver en försämrad situation.

Kvantitativ metod

Bedömargruppen ger en generell rekommendation om att stärka metodundervisningen, särskilt den kvantitativa delen av undervisningen. Samtliga institutioner som fick en specifik rekommendation om detta (knappt hälften av institutionerna), och några av de övriga, har tagit fasta på rekommendationen och på olika sätt stärkt den kvantitativa metodundervisningen. Sociologinstitutionen i Lund har höjt kraven, t.ex. genom att minst 11 hp i kvantitativ

metod är obligatorisk för att få en kandidatexamen. Institutionen vid Blekinge tekniska högskola beskriver att undervisningen i kvantitativ metod har förstärkts och utökats. En ny kursplan har tagits fram och en docentkompetent lektor från Växjö ansvarar för undervisningen. I Uppsala har man omarbetat kurserna och infört kvantitativ metod på alla nivåer. De menar att de ser ett förbättrat resultat av kvantitativ metodanvändning i examensarbeten.

Sociologiämnet i utbildningsprogram

Vid samtliga utvärderade institutioner erbjuds sociologiämnet både som fristående kurs och som ämne inom olika lokala program. Bedömarna påpekar att ett helt programanpassat sociologiskt kursutbud bör undvikas, eftersom de uppfattat att programmen i hög grad påverkar sociologiämnets innehåll. Bedömarna fann några utbildningsanordnare som erbjöd nästan all utbildning i sociologi inom ramen för lokala program och där en sammanhållen ämneskärna och progression inte kunnat urskiljas. Inga specifika rekommendationer om detta har utdelats, men sex av institutionerna tar upp frågan i uppföljningssvaren och betonar att sociologikurserna i programmet eller programmen och de fristående kurserna har en gemensam teoretisk och metodologisk bas.

Samverka för att stärka små miljöer

På grund av krympande doktorandgrupper framstår samverkan på forskarutbildningsnivå som nödvändig. Från svaren kan man utläsa att visst samarbete på forskarutbildningsnivå sker mellan institutionerna i Uppsala och Stockholm samt mellan institutionerna i Karlstad, Örebro och Mälardalen. Institutionen i Göteborg beskriver att planer finns på gemensamma metodkurser för forskarstuderanden inom samhällsvetenskaplig fakultet. I Lund ger sociologen och socialantropologen en gemensam kurs på avancerad nivå. Vid Mittuniversitetet har aktuell fakultet organiserat ett tvärvetenskapligt kursutbud för forskarutbildningen med återkommande kurser i kvalitativ respektive kvantitativ metod, samhällsvetenskaplig teori, vetenskapligt skrivande samt forskareetik. Deltagande ämnen är sociologi, företagsekonomi, statskunskap, psykologi och socialt arbete. I svaren från Uppsala, Göteborg och Lund antyds att planer finns på nationella doktorandkurser. Vid Mittuniversitetet finns planer på att göra gemensam sak med närliggande lärosäten.

Studentinflytande

Den generella rekommendationen om studentinflytande som ges i rapporten handlar om att större ansträngningar bör göras för att uppmåna studenterna att bättre utnyttja de formella kanaler som finns. Endast fyra av institutionerna har fått specifika rekommendationer och det handlar då om att rutinerna för kursvärderingar behöver ses över. Det är intressant att få veta att ämnesrådet vid Blekinge tekniska högskola som möts tre gånger per termin ursprungligen

bildades i samband med Högskoleverkets utvärdering. Modellen behölls och vidareutvecklades.

Internationalisering

Bedömarna betonar att större ansträngningar bör göras för att uppmuntra studenterna till utlandsstudier. Drygt hälften av de utvärderade institutionerna har fått en specifik rekommendation om att stärka det internationella studentutbytet och samtliga har kommenterat rekommendationen men ingenting konkret framkommer. Två, möjligen tre, antyder att studentutbytet har ökat något, en annan beskriver planer på ett internationellt program och en tredje hävdar att det internationella samarbetet (inga detaljer) har ökat. Övriga skriver att man inte lyckats öka studentutbytet och ett par av dessa betonar att studenternas intresse för att studera utomlands är lågt.

Socialpsykologi

Vid utvärderingen erbjöds socialpsykologi upp till och med D-nivå vid tre lärosäten (Uppsala, Växjö och Skövde). Vid flertalet av de andra lärosätena där grundutbildningen i sociologi ges förekommer socialpsykologisk undervisning i någon form och gränserna gentemot sociologiämnet är ofta flytande. Bedömargruppens generella rekommendation handlar om att det ”ur socialpsykologins synpunkt är (det) angeläget med ett klargörande vid de olika lärosätena av vari ämnesgränser och gränsöverskridningar mellan de båda ämnena består”. Ingen av institutionerna har direkt kommenterat denna rekommendation. Uppsala beskriver åtgärder för att tydliggöra ämnet som en väg in i forskarutbildningen. Socialpsykologi kommer att ges på masternivå och den ”särskilda seminariegruppen i socialpsykologi återvitaliseras”. Enligt bedömarrapporten diskuterar lärosätena framtida möjligheter att starta en svensk forskarutbildning i socialpsykologi. Högskolan i Skövde, som samarbetade med universitetet i Leiden om en forskarutbildning, verkar vara drivande i frågan. I Växjö har de inrättat och tillsatt (060801) en professorstjänst i ämnet för att stärka forskningsanknytningen och för att på sikt få till stånd en forskarutbildning.

Kriminologi

Stockholms universitet erbjuder grundutbildning upp till magisternivå och forskarutbildning i kriminologi. Med tanke på att institutionen i Stockholm är den enda i landet som erbjuder utbildning i ämnet av den omfattningen betonar bedömarna vikten av att ”*svensk kriminologi upprätthåller ett starkt nordiskt och annat internationellt utbyte i grund- och forskarutbildningen och i forskningen, samt att även utbytet mellan de svenska institutioner som undervisar och forskar i kriminologi värnas.*” Institutionen i Stockholm, som utifrån rapportskrivningarna verkar ha en relativt omfattande samverkan med det omgivande samhället, beskriver att det internationella samarbetet har utökats, särskilt med Institutet för kriminologi og rettsosociologi vid Universite-

tet i Oslo. Bedömaregruppen efterlyste en mer formaliserad struktur både för grundutbildningen och för forskarutbildningen. Institutionen skriver att D-kursen ”har stramats upp” genom att det nu är möjligt att läsa på masternivå och avlägga masterexamen. De verkar även mena att rekommendationen att införa obligatoriska och regelbundet återkommande kurser inom forskarutbildningen har uppfyllts.

Rättssociologi

Bedömarna betonade att rättssociologins ställning som självständigt ämne och självständig organisatorisk enhet borde bevaras. Det faktum att ämnet i Lund sedan 2006 är en självständig enhet direkt under samhällsvetenskapliga fakulteten svarar upp mot den rekommendationen. Samtidigt är det viktigt att det både i grund- och forskarutbildning finns väsentliga inslag av sociologisk teori och metod. ”Rättssociologi förutsätter en växelverkan med den allmänna sociologin. Ämnet kan inte paradigmatiskt skiljas från den allmänna sociologin”, kan man läsa i bedömarrapporten. Rättssociologin i Lund har utvecklat och utvecklar egna teorier som har en grund i samhällsvetenskaplig eller sociologisk teori och metod. Samarbetet med sociologiämnet sker bl.a. i gemensamma kurser på masternivå.